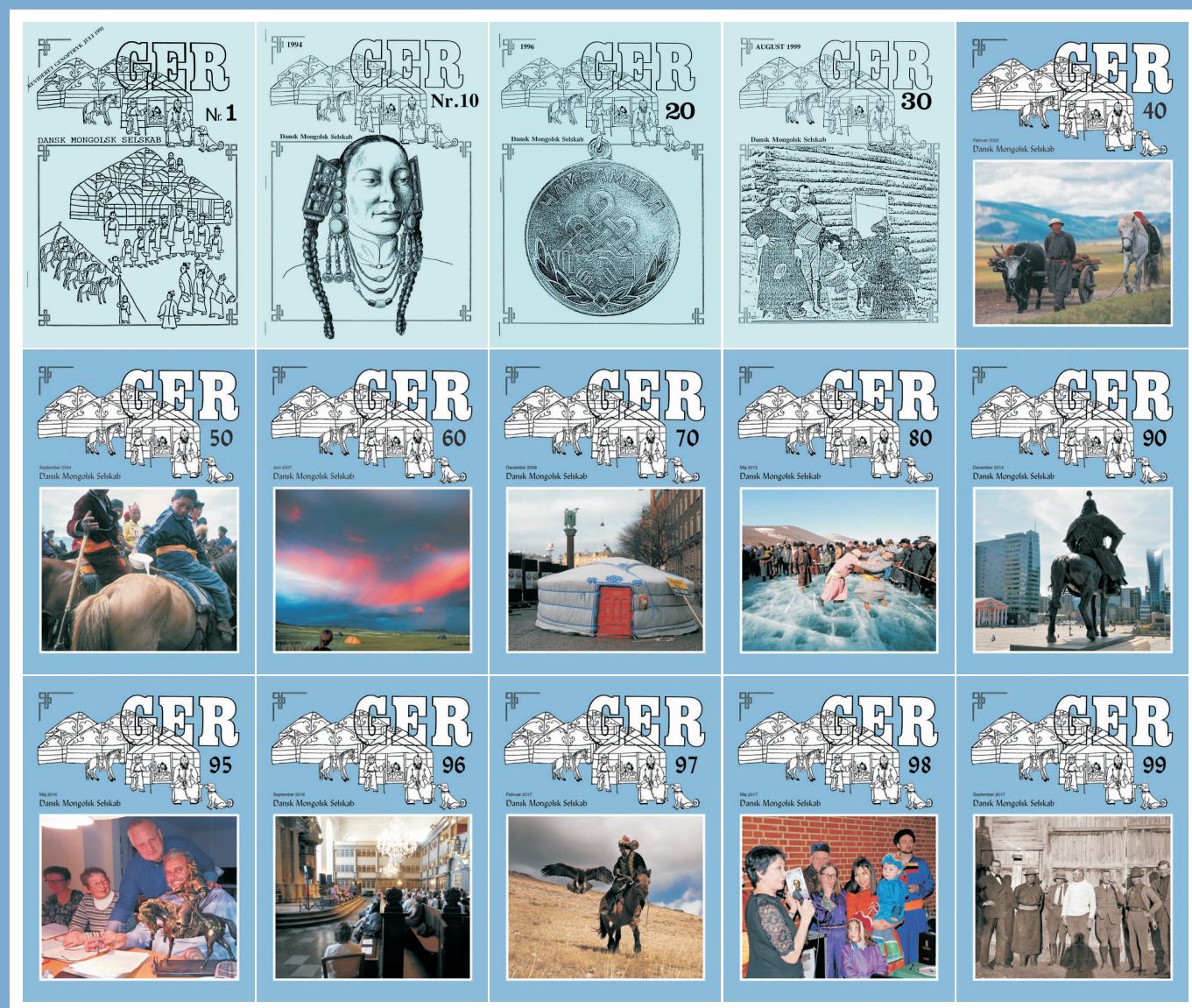

Februar 2018

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 100

29. årgang – februar 2018

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Søren Haslund-Christensen
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Ann Fenger Benwell (sup.)
Elisabeth Victoria Friis
Anita Garbers
Bettina Gram
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Henrik Madsen (formand)
Bulgan Njama (næstformand)
Henrik Bo Thrane (sekretær)
Chalotte Vad (sup.)

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
email: hbthrane@gmail.com

Kasserer: Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Med denne forside markerer vi, at der siden selskabets stiftelse i 1990 er blevet udgivet i alt 100 numre af Ger. Sammenlagt er det blevet til 3034 sider stof om Mongoliet på dansk. I begyndelsen blev bladet produceret på papir og fotokopieret, i 2001 blev PC, skærm og laserprinter taget i brug. I 2009 var alle sider trykt i farver. Og sådan fortsætter det... Læs hele historien om Ger i Ger 92, side 11-13.

Indhold

Et gammelt mongolsk shamanalter	3
En mongolshamans forbandelse	5
TOT - det glemte ekspeditions-medlem (II)	11
Ger I-99 forsider	16
Aktuelt	20
Vindmølleprojekt i Sainshand	21
Styrkelse af Partnerskabsnetværk	21
Case 10-11	22
På jagt efter Isagers breve	26
DMS nyt	
Årsrapport 2017	27
Ordinær generalforsamling	32

Et gammelt mongolsk shamanalter

af Henning Haslund-Christensen

En sommerdag i 1938 kom vi i Indre Mongoli til en lille lerhytte, der beboedes af en ung mongol, som min rejsekammerat mente kunne være mig til nytte. Hyttens beboer, hvis navn var Erentjin, tilhørte Fu Gung, en klan, som spillede en rolle indtil for en snes år siden, da den havde sit hovedkvarter nord for Kalgan-passet, men som nu er blevet stærkt kinesifiseret, og hvis rester lever splittet på flere steder i Chahar. Erentjin var øjensynlig halvblod, og han havde i flere år været kinesisk soldat og tilegnet sig en del af disses mindre sympatiske egenskaber. Han havde forlængst opgivet sin nomadetilværelse og ernærede nu sig selv og sin kone (af ølet-oprindelse) som handelsmand og ved tilfældige tvivlsomme transaktioner. Til trods for de mindre sympatiske egenskaber, som indgik i Erentjins karakter, blev han mig en god mand, thi hans kræmmerhjerne og fuldstændige disrespekt for alt det, som mongolerne frygtede og agtede, satte ham i stand til mangt og meget, som selv mine mongolske venner måtte afholde sig fra. Erentjin var ikke længe om at fatte, hvad det var, jeg søgte, og han lærte hurtigt mine højeste ønsker at kende.

En aften, da vi sad hyggeligt om lejrålet, forespurgte han mig for-

sigtigt, om jeg kunne tænke mig at erhverve et shamanalter med fuldstændigt tilbehør af kultgenstande. Det viste sig, at Erintjins kones søster var

gift med en mongol, som var et sådant alters vogter.

Den følgende morgen red jeg i selskab med Erentjin til Tjært, hvorfra vi drejede mod nord. Det var en død og frygtindgydende ørken, vi red gennem. Om aftenene måtte jeg ofte klirre med mine blanke sølvdollars for at få den ellers så frygt- og skrupelløse Erentjin til at stå ved sit givne løfte. Men når solen stod højt på himlen, og horisonten lå fjern, kunne vi tale om målet for vor rejse, og jeg tilegnede mig efterhånden en del nyttig forhåndsviden.

Erentjins svoger, Purup, som var af barak-mongolsk oprindelse, var søn af en berømt shamankvinde, som døde i Jordabens år (1908). Ved moderens død var han det eneste levende medlem af en familie, som gennem otte generationer havde opfostret navnkundige shamaner, men selv havde han aldrig vist hverken lyst eller evner til at videreføre traditionen. Klanens øvrige shamaner havde derfor beordret ham ud i ørkenen til det sted, hvor de samledes til den store årlige offerfest, for at han der skulle sidde som alterets vogter til den dag, da alterets ånder »kaldte« en ny shaman til deres reinkarnation. Men nogen ny shaman havde aldrig åbenbaret sig, og de øvrige shama-

ner var døde i årenes løb, uden at deres kald blev taget i arv af den nye generation. Til slut havde Purup været ene om at forrette de årlige offerfester. Da han giftede sig i 1931, var han blevet en almindelig ørkennomade, som levede på rigdomme, som hans berømte forfædre havde efterladt. Men fra den dag den unge ølet-pige, som blev hans teltfrue, flyttede ind i hans lejr med sit lamaistiske alter, havde mangfoldige ulykker haft hans boplads som mål. Hans hopper og køer havde kastet [fået dødfødte unger – red.], sygdom og pest havde år efter år decimeret hans hestestod [et stod heste er en flok heste med en hingst og dens hopper – red.] og kvægflokke, og til slut kunne han kun producere felt til dækning af et eneste telt, det »sorte« telt, hvor det gamle shamanistiske alter blev opbevaret.

En kold og stormfuld vinter ødelagde alle de gamle filttelte, og både mand og kone måtte ty ind i det »sorte« telt. Men fra den stund, da konen flyttede sit røde buddhistiske alter ind under samme teltdug som det sorte alter, rykkede ulykkerne dem endnu nærmere ind på livet. Deres børn døde, og to nyfødte kom døde til verden til trods for alle de tændte smørølper på hendes alter og det meget kød og vin, som han ofrede på sit.

Til sidst blev kvinden så hysterisk ulykkelig, at man måtte tilkalde hendes forældre, som slog deres telt op i det »sorte« telts nærhed, og da konen næste gang skulle føde, insisterede de på, at fødslen skulle finde

sted i deres telt. Her kom en dejlig dreng til verden, men da denne var blevet et par år gammel, kravlede han i et ubevogtet øjeblik ind i det »sorte« telt, hvor han så ofte havde set faderen forsvinde. Men i det øjeblik drengen kravlede over dørtærsklen, tumlede han til jorden med det ene øje stift stirrende mod det sorte alter i vest og det andet mod de buddhistiske gudebilleder i nord, og fra den dag var og blev han skeløjet.

Fattigdom, nød og fortvivelse rådede nu i det »sorte« telt, der var vort mål, og dets unge teltfrue var atter frugtsommelig.

Det var en begsort nat, da vi nåede den lille lejrved Urte'in gol, hvor vi indlogerede os i svigerforældrenes telt. Under den natlige rådslagning indviede jeg dem i min plan, og de blev straks dens begejstrede tilhængere.

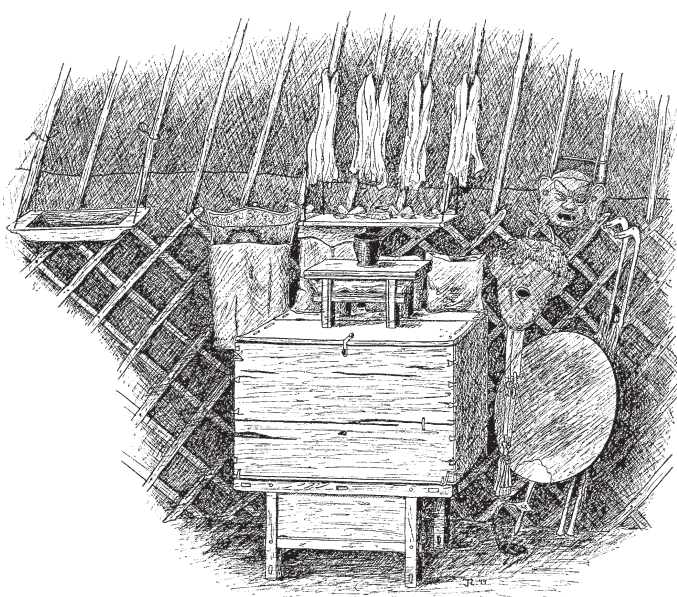
Den følgende morgen gik vi samlede over til det »sorte« telt, hvor dets ejer sad barsk og dyster og bødede på sit saddeltøj. Hans unge teltfrue sad ved ilden med en lille skeløjet dreng på sit knæ. På det rødakerede alterbord i teltets nordside stod fyldte offerskåle og blanke gudebilleder blinkende i en smørlampes flakkende skær. Langs vestsiden, bag barak-mandens bredskuldrede skikkelse, stod en sort kiste, ovenpå hvilken var anbragt en skammel samt nogle sorte filtposer. En træplade, hvorpå der stod fem små offerskåle, hang i fire snore ned fra telttaget, og over brættet hang en mængde blå og hvide silkebånd [*hadarkh* – *red.*] ned fra telttagets træstel. Til højre for alteret stod en tromme samt to jernstænger lænede mod teltvæggen. Jernstængerne var foroven formede som hestehoveder. Over disse hang to makabre masker samt to treleddede gehæng af jern, hvis nederste led havde form som menneskelige fødder. Til venstre for alteret hang et trætrug med kødrester ned fra taget i fire snore. Midt

på alteret stod en høj jernvase, hvorfra røgen og duften af brændt timian steg til vejrs.

Vi drak teltets tynde te, uddelte vore medbragte gaver og snakkede om rejser og heste i timevis. Da tiden var moden dertil, begyndte jeg at fortælle om de åbne stepper, som nu havde været den lamaistiske læres domæne i århundreder og om de mørke skove i nordøst, som var blevet den »sorte læres« (shamanismens) reservat.

Her i dette samme telt tilbad en teltfrue sine buddhistiske guder, medens teltets ejer ofrede til sine forfædres ånder. Hver gang den ene af teltets beboere ofrede til sine guder, vakte det naturligvis harme hos den andens, og denne kamp mellem de to magter kunne ikke ophøre, før den ene blev fordrevet fra teltet. Da jeg havde snakket et stykke tid, følte jeg, at jeg kunne overlade sagens diskussion til mongolerne, som alle forsøgte at overbevise den arme barak-mand om mine ords visdom. Efter at diskussionen var ebbet ud, sad barak-manden en stund og overvejede i tavshed, inden han med usikker røst spurgte mig, hvad han da skulle gøre, og hvordan det skulle gøres. Man ventede et svar fra mig, og det måtte være et svar, der kunne give disse ulykkelige mennesker deres livsmod tilbage.

Jeg forkyndte, at samme aften skulle barak-manden våge i ensom meditation ved sine forfædres alter. Ved midnatstid skulle han bære alteret og alt i teltet, som havde til-

Shamanalteret. Tegningen er udført af Inger Achton i 1944. Bag det lille bord med jervasen til timianrøgelse, ser man nogle poser med husets hjælpeånd i.

knytning til forfædrenes tro, ud i ørkenen, hvor han skulle stille det to hundrede skridt nordøst for teltet, hvorefter han resten af natten skulle opholde sig i teltet bag tillukket dør og røgfang. Ved solopgang kunne han atter forlade teltet, og hvis han da fandt, at alteret var forsvundet, ville det være et bevis på, at ånderne var flygtet til det fjerne nordøst, hvor de hørte hjemme, og de ville aldrig mere hjemsege hans telt. Derpå skulle de to ægtefolk bøje sig for det buddhistiske alter og for fremtiden kun ofre til dets guder. Som et yderligere bidrag til at formilde disse, erklærede jeg mig villig til at ofre firs dollars på det røde alter.

Da jeg en månedstid senere atter gennemrejste denne egn, hørte jeg mange beretninger om, hvordan alt, hvad jeg havde forudsagt, var gået i opfyldelse. Da de to familier den næste morgen kom udenfor deres telte, var det sorte alter meget rigtigt forsvundet, og den omstændighed, at den unge kone straks efter havde født et sundt drengebarn, tog de som et bevis på, at de fjendtlige ånder

havde slået sig til ro i det fjerne nordøst.

Jeg anser det for højst sandsynligt, at den gamle svigermoder til sin dødsdag vil berette historien om, hvorledes hun med egne øren hørte ånderne suse bort mod de fjerne bjerge med det sorte alter og alle dets skramlende kultsager. Men

hvad hun ikke kan fortælle om, er det sorte alters indhold, thi det havde i mange år ligget under lås og slå afventende den mand, der følte sig kaldet til at løfte det frem i lyset.

Den sorte alterkiste viste sig at indeholde ikke mindre en 221 forskellige genstande, af hvilke flere i forbindelse med hestestavene af

jern henlede tankerne på buriatterne ved Baikalsøen, hvis shamaner opgives tidligere at have benyttet sig af lignende kultgenstande. ■

Henning Haslund-Christensen

Uddrag af artiklen *Mongolske Trolde-mænd* udgivet i *Fra Nationalmuseets Arbejdsmark* 1944.

En mongolshamans forbandelse

af Rolf Gilberg

For at forstå denne artikel skal du først læse Henning Haslund-Christensens beretning om, hvordan han fik fat i et gammelt shamanalter. Læs side 3.

På en af sine rejser i Mongoliet hørte den danske opdagelsesrejsende, mongolist og etnograf Henning Haslund-Christensen (1896-1948), at der i det nordøstlige Indre Mongoli skulle befinde sig et forladt shamantelt med både et shamanalter, en shamandragt og andet shamanudstyr. En kvindelig shaman, som havde brugt teltet, var død omkring 1908, og ingen havde siden turdet røre teltet og dets indhold på grund af en forbandelse, ånderne havde lagt på det, indtil en ny shaman ville komme og overtage kontrollen. En sådan shaman var aldrig dukket op. Da Haslund-Christensen ankom til stedet i 1939 var det Purup, som havde opsyn og ansvaret for shamanteltet. Han var ikke selv shaman, men en slægtning til den sidste aktive shaman, som havde brugt teltet og dets indhold. Haslund-Christensen fortæller selv i sin artikel om, hvordan han fik fat i shamanalteret og de tilhørende kultgenstande. Selve teltet blev tilbage hos familien.

Kaare Grønbech, som var en af de tre danskere på ekspeditionen i 1938-1939, skrev i sin dagbog (tirsdag, 17. januar 1939):

I eftermiddags ankom Henning Haslund-Christensen tilbage til Chagan Kure (Det hvide Tempel) efter en lang rejse på en af ekspeditionens store kameler. Ud over bøger havde han med sig et komplet udstyr til en barga-mongol shaman. Ikke kun dragten, som i sig selv er meget sjælden, men et helt telt og dets indhold. Noget som man må formode ikke findes i noget museum, og i tilgift fra de sydligste shamaner. Dragten har ikke været i brug i de sidste 30 år. Den sidste person, som brugte den, var en kvindelig shaman og før hende havde to mandlige shamaner brugt dragten.

Den danske ekspedition oprettede sit hovedkvarter i Chagan Kure (Det hvide Tempel), et forladt lamatempe på grænsen mellem Chahar- og Sunitmongoliet i Indre Mongoli. Henning Haslund-Christensen står på taget af en af bygningerne, hvor han har spredt shamanmaterialet ud for at kunne studere det nærmere og fotografere det ude af syne for de lokale mongoler, 1939.

Så måske har de tre shamaner til sammen fungeret i et århundrede.

Den kvindelige shaman havde ingen lærling. Dragt og udstyr havde givet familien problemer gennem disse 30 år. Hendes søn, som ikke selv var shaman, var bange for at skille sig af med shamanudstyret, men hans kone, som tilhørte en anden mongol-gruppe, ønskede for alt i verden at blive af med det, da det havde bragt stor ulykke for famili-

en. Næste dag på præcis det tidspunkt, hvor solen ville ramme en bestemt telthagstang, skulle to mænd bære kassen fyldt med shamanudstyret fra teltet og bringe det 200 skridt mod nordøst, hvor Haslund-Christensen og hans hjælper ville vente på det. De ville straks pakke shamanudstyret på en kamel og forlade stedet. Purup skulle, allerede før udstyret forlod teltet, forlade lejren og ikke komme tilbage, før gæsterne var forsvundet.

I Haslund-Christensens beretning blev Purup inde i teltet, mens Haslund-Christensen fjernede det udsatte shamanudstyr. Haslund-Christensen må derfor på vej tilbage have skaffet sig et andet telt, for Grønbech nævner i sin dagbog, at der er et telt med.

Da pakkamelen rejste sig for at komme op at stå og starte at gå – ledsaget af Haslund-Christensen, da ingen mongol ønskede at røre et dyr, som var læsset med »sort magi« – faldt nogle få ting ud af kassen og ramte kamelens ryg og forskrækkede den. Det tog en masse styrke og overtalelse at få kamelen og de ledsagende mongoler rolige igen. Man aner åndernes vrede er ved at udvikle sig. Haslund-Christensen måtte vandre i ét stræk til den svenske missionsstation i Gulchagan, da ingen mongol undervejs turde lade ham overnatte i deres ger. Det nævnes også, at en af pakkamelerne blev syg, og at de fleste af Haslund-Christensens mongolske hjælpere forlod ham på turen tilbage med shamantingene.

Tilbage ved hovedkvarteret gemte danskerne shamanudstyret på et fladt tag af en af bygningerne i det gamle tempel, så mongolerne ikke kunne se tingene, og hvor de i fred og ro kunne gå og studere sagerne. Man var klar over, at der skulle siges så lidt som muligt om shamantingene af hensyn til de omkringboende mongoler.

HHC: »I geren hang to makabre masker, den ene af kobber, den anden af kohud. Begge havde de store kødlunser stoppet ind i de opspilede gab.« Man ser tydeligt, især på kobbermasken til højre, hvor slidt den er omkring munden, hvor der også befinder sig en del ir, efter at der har siddet råt kød på hugtænderne. Kødet var en ofring til ånden i masken.

Efteråret 1939 vendte Haslund-Christensen hjem til Danmark med sin mongolske samling og arbejdede på Etnografisk Samling på Nationalmuseet under Anden Verdenskrig med at opstille mange af tingene i en permanent udstilling. Blandt de indsamlede sager var shamanalteret med et tilhørende komplet udstyr. Haslund-Christensen ansatte Inger Achton til at tegne alle shamantingene, fordi han havde planer om at udgive en bog om dem. Inger Achton lavede nogle pragtfulde og meget detaljerede tegninger, nogle i tusch, andre i vandfarver.

Uheldigvis tog en sygdom livet af Haslund i 1948 under hans besøg med den 3. Danske Centralasiatiske Ekspedition i Kabul, Afghanistan, kun 52 år gammel. Shamanforbandelsen indhentede Haslund, så han aldrig nåede at skrive sin bog om dragterne og udstyret. Det betyder dog ikke, at forbandelsen var årsag til hans død, kun til, at han ikke nåede at skrive shamanbogen. Haslund nåede heller ikke at lave et udkast til indholdet af sin shamanbog, så man ved ikke, hvordan han ville have grebet tingene an. Heldigvis har Haslund efterladt sig et par artikler om sine møder med mongolske shamaner.

Haslund indså et par år før sin død, at han ikke ville få tid til at skrive sin shamanbog. Denne opgave blev derfor overdraget til Halfdan Siiger (1911-1999), som i 1945 lavede flere interview med både Henning Haslund-Christensen og Werner Jacobsen (1914-1979). Siiger tog noter fra disse samtaler og nedskrev dem i sin notesbog.

Af ukendte grunde (kan forbandelsen have været på spil?) fik Siiger ikke fondsstøtte til at udføre sin shamanforskning. Til trods for det fortsatte Siiger med sin shamanforskning af de mongolske shamanting, men snart fik Siiger andre forskningsopgaver, som tog hans tid, og Siigers mongol-shamanforskning forsvandt i glemsel. Man fornemmer, at shamanforbandelsen igen har været på færde. Siiger blev senere professor ved Århus Universitet i religionshistorie og skrev et stort værk om det tibetanske folk, lecha, i Nepal.

I 1950 fik Henny Harald Hansen (1900-1993) udgivet sin forskning om de mongolske dragter, *Mongol Costumes* (1950), som Haslund-Christensen havde hjembragt i 1930'erne. Henny Harald Hansen nævner kun kort noget om de mongolske shamandragter set fra en

Dragt tilhørende den mongolske shaman, Dölgöre, anbragt på en gipsfigur i en museumsopstilling. Haslund-Christensen mødte Dölgöre i 1936, hvor Dölgöre var omkring de 60 år og døende. De talte om, hvad der skulle ske med dragten, når Dölgöre var død. Haslund ønskede at få den med til Danmark, men det ville Dölgöre ikke høre tale om. Ånderne, som boede i dragten, ville skade danskerne, og det ønskede han ikke. Løsningen blev, at Dölgöre manede alle dragtens ånder ind i to hængelåse, som blev i Mongoliet, og Haslund fik lov at få den helt ufarlige dragt med til Danmark.

skrædders synspunkt og slutter af med:

Shamandragterne og deres betydning for primitiv mongolsk religion vil blive omtalt af Halfdan Siiger i en anden bog. (Hansen 1950, s. 124).

Hvad fik Henny Harald Hansen til ikke at ville gå dybere ind i shamanudstyret? Henny blev senere en af mine lærere og kollega ved Etnografisk Samling.

I 1985 startede Carlsbergfondet *Dansk Nomade Projekt*, der var planlagt til at vare i 10 år. Der blev nedsat en styringsgruppe bestående af et par repræsentanter fra Carlsbergfondet og tre faglige personer: Ida Nicolaisen (Københavns Universitet), Klaus Ferdinand (Moesgaard Museum) og Rolf Gilberg (Nationalmuseet). Kort fortalt gik Nomadeprojektet ud på at bearbejde og publicere de bunker af data, der i tidens løb var indsamlet blandt nomader, og som ikke var gjort tilgængelig for omverdenen. Der var et stort materiale, og der var mange fagfolk til at gøre arbejdet. Ideen til dette projekt var Klaus Ferdinands.

Med min baggrund som museumsinspektør ved Etnografisk Samling (1971-2007) med ansvar for samlingerne fra Nord- og Centralasien var det planen, at jeg skulle skrive tre bøger på engelsk over den samling af mongolsager, som Haslund-Christensen havde hjembragt i 1930'erne. Der skulle være en bog om: (1) Mongol Shamaner, (2) Mongol Lamaisme, (3) Mongol Nomadeliv.

Glad startede jeg straks med at forske i de mongolske shamandragter og det tilhørende udstyr. Under denne proces genlæste jeg Henny Harald Hansens bog *Mongol Costumes* og hæftede mig ved hendes notat om, at Siiger ville skrive en særlig bog om de mongolske shamaner. Jeg blev skuffet over mig selv, at jeg ikke allerede havde haft fat i Siigers bog, men jeg kunne ikke finde ud af, hvor den var udgivet. Jeg tog mod til mig og skrev direkte til Siiger og spurgte, hvor jeg kunne finde hans bog.

Kort efter fik jeg et svar fra Siiger, som forklarede, at han aldrig fik skrevet bogen, fordi andre forsk-

ningsopgaver havde taget hans tid. Kan forbandelsen have haft noget med det at gøre? Siiger skrev også, at han nu havde indset (Siiger var på det tidspunkt over 80 år), at han ikke ville få tid til at genoptage sin mongolske shamanforskning. Siiger fornemmede, at en energisk yngre mand (her hentydede han til mig), som så aktivt søgte information, kunne forventes at gøre arbejdet færdigt. Derfor sendte Siiger sammen med brevet alle sine notater om de mongolske shamaner. Jeg blev dybt rørt over dette store offer, han gav og den gave, jeg fik af ham. Straks skrev jeg tilbage og takkede meget for det tilsendte, som ville have stor betydning for min forskning, og for hans tillid til mine evner. På den måde fik Siiger heller ikke skrevet bogen om de mongolske shamandragter og deres udstyr. Siiger blev dermed af med forbandelsen, som jeg dengang uvidende overtog, eller var jeg allerede blevet smittet, fordi jeg jo håndterede disse mongolske shamandragter i mit museumsarbejde.

Efter et par år, hvor jeg arbejdede på halv tid for museet og halv tid for Nomadeprojektet, ønskede jeg på et møde i Nomadeprojektets styringsgruppe, hvor jeg var medlem, at overrække mit udkast til min shamanbog. Desværre var mit tidspunkt dårligt valgt. Formanden, hvis sidste møde det var, var meget irriteret over, så langsomt forskningen skred frem. Da jeg lagde mit manuskript på bordet, afviste formanden det straks som noget bras uden at have set i det. Måske havde han ret, men når han ikke havde set i det, kunne han vel ikke vide, om han havde ret. Jeg blev dybt rystet og meget forbavset og glemte at sige noget. På det tidspunkt havde jeg endnu ikke indset, at forbandelsen kunne have indflydelse. For ikke at nogen skulle tabe ansigt, blev det bestemt, at mit manuskript skulle lægges nederst i bunken af de

I 1946 arrangerede Nationalmuseet under Haslund-Christensens ledelse en »Mongol Aften« for publikum. På scenen havde man opstillet shamanteltet, dog uden at bruge alle vægge, så publikum kunne se ind i det. Til venstre ser man Johannes Nicolaisen klædt ud i Dölgöres shamandragt. Nicolaisen tog opgaven som shaman så alvorligt, at han blev svimmel på scenen overvældet af situationen, eller var shamanforbandelsen aktiv igen? I midten af teltet ses Halfdan Siiger (1911-1999) og til højre museumsinspektør Martha Boyer (1911-1995).

manuskripter, projektet skulle se på. Der blev mit manuskript i mange år.

Det har vist sig for nyligt, at redaktionen havde fået den opfattelse, at jeg ikke ville gøre arbejdet færdigt. Til gengæld fra min side gik jeg og ventede på, at redaktionen skulle nå ned til mit manuskript, så vi kunne komme videre med det. Jeg pressede måske ikke nok på for at komme ud af køen. Var forbandelsen igen på spil? Jeg brugte noget af ventetiden til at færdiggøre andre projekter. Jeg var jo ikke længere på Carlsbergfondets lønningsliste og mente, at jeg frit kunne bruge min fritid til, hvad jeg ville.

Jeg indser nu, at det kunne opfattes, som om jeg ikke mere var med på holdet, hvilket slet ikke var tilfældet. Jeg havde ikke forstået den sammenhæng og gik i mange år og ventede på, at mit manuskript ville dukke op af bunken, og at vi ville komme videre med det.

Kort efter fandt projektstyrelsen ud af, at jeg sandsynligvis ikke

magtede at lave de to andre bøger. Derfor blev bogen om de mongolske nomader og deres redskaber overdraget Christel Braae. Hun har skrevet en fantastisk spændende og flot bog, *Among Herders of Inner Mongolia. The Haslund-Christensen Collection at the National Museum of Denmark* (2017). Jeg er faktisk stolt af hendes præstation. Ingen har fået overdraget bogen om de lamaistiske genstande, og ingen har ønsket at arbejde med materialet, bortset fra mig, men det kom jo ikke på tale.

En gang i 1980'erne besøgte den berømte shamanforsker og antropolog Michael Harner Nationalmuseet i København. Harner ønskede at se de udstillede mongolske shamandragter. Da det var mit område, blev det mig, der skulle tage sig af Harners besøg. Selvfølgelig kendte jeg til Harners bøger (bl.a. *Shamanens vej*), så jeg var meget beæret over at skulle tage mig af en sådan berømt gæst. De mongolske shamandragter

var udstillet på anden sal. På vej derop talte Harner meget om, hvor meget han glædede sig til at se dem. Men da vi var i rummet lige før shamandragterne, standsede Harner op, som om han skulle tage tilløb til at gå videre. Han kunne allerede mærke kraftlinier i luften. Den følelse havde jeg aldrig haft, og jeg har tilbragt meget tid sammen med disse dragter, klædt dem af og på, rettet dem til, flyttet dem fra A til B, osv. Harner samlede sig sammen. Vi gik videre og stod lige foran montren med de tre shamandragter.

Harner var stille et øjeblik, så sagde han: »Lad os holde i hånd.« Der var en tredje person med, som jeg har glemt, hvem var, men han var med Harner. Vi stod i en rundkreds foran montren med shamandragterne, holdt i hånd, og Harner sagde: »Kan I føle kraften, der løber igennem os?« Jeg følte og følte, men kunne ikke mærke noget. Måske ønskede shamanforbandelsen ikke, at jeg skulle have denne oplevelse. Til gengæld blev Harner næsten helt høj af det og var vældigt begejstret og gik derfra med en spændende oplevelse. Jeg stod tilbage med fornemmelsen, at jeg igen havde misset noget. Den gang tænkte jeg ikke på shamanforbandelsen. Jeg tænkte mere på, at jeg, når det kommer til stykket, ikke har det i mig.

En gang i 1980'erne eller i 1990'erne, jeg husker ikke datoen mere, inviterede den danske shaman, den amerikansk fødte, Jonathan Horwitz mig med til et af hans kurser i shamanisme. Vi var 25 deltagere, som lå på hver sin madras i en cirkel i et stort rum. Jonathan trommede og sang, mens vi andre skulle finde vejen til en anden verden og lede dér efter vores kraftdyr. Først lå jeg og tænkte på, hvor mon hullet ned er. Så tænkte jeg, at det måtte jeg nok selv vælge. Jeg valgte et sted i nærheden af et varmeapparat, hvor der allerede var hul i gul-

I januar 1939 besøgte Henning Haslund-Christensen og Werner Jacobsen sammen den mongolske shamankvinde Puvua, som boede i Chahar-området i Indre Mongoli. Både Haslund og Jacobsen har fortalt om besøget, og ingen af dem har nævnt, at den anden var til stede. Fra Siigers notater ved vi, hvor de sad ved siden af hinanden i teltet. Det har Siiger tegnet i 1945 i sin notatbog. Puvua spåede, at Haslund ville blive meget syg, men ville overleve. Hvilket også skete. Puvua fortalte Jacobsen, at han ville dø i Mongoliet. Jacobsen valgte ikke at tage tilbage i Mongoliet og døde i Lyngby.

Ifølge Christel Braae og Benedikte Møller Kristensen er dette foto ikke af den rigtige Puvua, men af en lokal mongolkvinde, fordi en mongolshaman ikke ville bære en almindelig hat og sine almindelige kvindesmykker fra Chahar-området, når shamanen udførte et ritual. Igen har Haslund udklædt en mongol for at få et »autentisk foto«. Læg også mærke til hånden, der kommer ind fra venstre og holder et par hestestænger, som også skulle med i billedet.

vet, også ud fra den tanke, at så ville ingen andre falde i hullet. Jeg forestillede mig et hul. Hvor dybt skulle det være? I hvilken retning skulle det gå? Jeg formåede aldrig at komme igennem gulvet. Efter nogen tid, jeg aner ikke hvor længe, skulle vi komme tilbage. Jeg var allerede tilbage, for jeg var ikke taget nogen steder hen. Jonathan spurgte et par stykker om, hvad de havde set og oplevet. De fortalte fantastiske historier om, hvad der var sket dem, og hvilket kraftdyr de havde mødt og forbundet sig med. Ud af de 25 deltagere, var der fem inklusiv mig, der intet havde oplevet. Bagefter talte Jonathan og jeg om det. Han

trøstede mig med, at jeg vidste for meget om shamaner til, at det ville virke for mig. I dag ved jeg, at grunden er shamanforbandedelsen.

I 1992 samlede min datter Maja og jeg en bogliste om shamaner (1327 titler fordelt på 15 kategorier). Der blev talt med forskere i udlandet om at få listen udgivet. Det hele løb dog ud i sandet, fordi folk ville overtage æren for vort arbejde. Jeg er sikker på, nu jeg ser tilbage på forløbet, at shamanforbandedelsen har været aktiv.

I perioden 1992-1996 viste Nationalmuseet en 500 m² stor udstilling, *Mon-*

golerne – steppens nomader, hvori der var et helt rum kun med mongolske shamandragter og udstyr. Hele museets mongol-shamansamling var udstillet. Udstillingen blev set af en halv million mennesker de 4 år, den var åben. Efter at udstillingen blev nedtaget og tingene lagt på magasin for at give plads til den næste udstilling på arealet, har mange mennesker både i museet og uden for det spurgt efter en udstilling om shamaner og deres verden.

På Nationalmuseet lavede vi faktisk allerede i 1974 i de samme rum en sådan shamanudstilling, som blev kaldt *Ånder og Mennesker*. Der blev den gang også udgivet en bog

med samme titel om emnet. I udstillingen havde vi udstillet shamanteltet, Haslund hjembragte. For at skabe en naturlig verden i udstillingen, havde vi sat et 4 x 2 meter stort glas på højkant, skråt, så det ikke fangede reflekser. Loftlyset var slukket. Man kunne ikke se glasset. Publikum kunne nyde at være helt tæt på den udstillede shaman, hjælperen og den syge mongol med familie, troede vi.

Men publikum slog hovedet på glasset. Vi satte først små mærker på glasset, siden større og større mærker, men det hjalp først, da vi tændte loftlyset, så det store glas fangede alle lysreflekserne. Og dermed havde vi totalt tabt den ønskede virkning. Men ikke nok med det. En stemme fortalte publikum, hvordan en ceremoni i et shamantelt kunne foregå. Nu og da omtalte stemmen nogle ganske små ting, som virkelig lå i udstillingen, men kunne være svære at få øje på for publikum. Vi havde derfor valgt også at vise dem på en lysbilled-skærm.

Til vor store skuffelse, kikkede publikum mere på lysbillederne end på de ægte varer, og nogle kom og klagede over, at der ikke blev vist lysbilleder af det hele, som blev omtalt. Vores opfattelse var jo, at lysbillederne blot skulle være en støtte, og at publikum skulle se på de rigtige genstande i udstillingen. At det ikke lykkedes for os, må have været et udslag af forbandelsen.

Der var så gået 30 år siden den udstilling, så det ville være en god idé at lave en ny shamanudstilling. Jeg sammenskrev et oplæg med to muligheder: (1) museet brugte kun egne samlinger eller (2) museet indlånede shamanting fra andre museer som supplement til egne samlinger. Til trods for den store interesse for emnet blev mit forslag afvist, blandt andet begrundet med, at det var for detaljeret. En ny udstilling om shamaner blev aldrig lavet. Jeg er sik-

ker på, at det er forbandelsens skyld.

I 1996 ønskede Carlsbergfondet at afslutte sit Nomadeprojekt. Nu var tiden gået. Jeg modtog et brev fra den nye formand om at levere et trykklart manuskript i løbet af par måneder. Det var simpelthen umuligt for mig at færdiggøre en 300 siders bog på engelsk på så kort tid, da jeg samtidig også skulle passe mit arbejde på museet. Derfor blev shamanbogen ikke udgivet i Carlsbergfondets nomadeserie, som det ellers var planlagt.

Først den 26. september 2017 – efter 32 år – blev Carlsbergfondets Nomadeprojekt officielt afsluttet med en reception på Nationalmuseet i anledning af, at Christel Braaes bog var udkommet. I alt var der udgivet 15 bind i nomadeserien.

I 2004 blev jeg inviteret til at komme med et bidrag til et festskrift for den svenske religionshistoriker og etnograf Åke Hultkrantz (1920-2006). Det blev jeg meget glad for, fordi han og jeg havde mange fælles opfattelser om shamaner, hvilket vi havde talt om ved forskellige seminarer og forskermøder. Jeg valgte at skrive om de mongolske shamanhjelpeånder (*onghots*), som var i den samling, Haslund havde hjembragt.

Det endte med, at redaktøren ikke syntes, at min artikel passede ind i festskriftets emne. Min artikel om de mongolske hjelpeånder blev aldrig udgivet, så der var ikke megen hjælp fra ånderne til det. De kendte nok til forbandelsen og ville ikke blande sig.

Nationalmuseet havde en tradition, hvert år at give en eller to af dets forskere 1 års betalt orlov fra det daglige arbejde mod at vedkomme helt helligede sig en forskningsopgave. I 2005 blev det min tur. Jeg valgte at færdiggøre bogen om de mongolske shamandragter og andet udstyr. Meget af forarbejdet var jo gjort, så det ville blive et

Forfatteren på arbejde i Etnografisk Samling 27. juni 1986.

Foto: Steen Jacobsen

effektivt år til at samle trådene. Denne gang så det virkeligt ud til, at det skulle lykkes. Da året var omme, kunne jeg fremvise et 300-siders manuskript med illustrationer og index. Materialet blev sendt til en forsker i udlandet for at få en udtalelse om kvalitet og indhold. Flere år gik, uden at der kom svar. Teksten blev også givet til en, der skulle gøre det engelske mere læsbart. Kun det første kapitel kom tilbage. Det var planen, at min shamanbog skulle udkomme i Nationalmuseets egen serie, *Etnografisk Række*, og der blev endda indhentet et tilbud fra et trykkeri. Man var næsten enige om en pris. Kort efter i 2006 fik jeg besked om at gå på pension i 2007. Dermed døde shamanbogen endnu engang. Hele denne proces synes at være i forbandelsens vold.

Faktisk burde jeg have indset for lang tid siden, at der let kunne opstå problemer, når man har med den magiske verden at gøre, for min gamle lærer Kaj Birket-Smith (1893-1977) fortalte følgende til sine studerende ved en forelæsning i 1962 – jeg citerer fra min magisterforelæsning om shamanisme i 1971:

Det er ikke hver mands sag at håndtere en højspændingsledning. Det er heller ikke enhver givet at kunne omgås og indvirke på stormænd og konger. Der skal helst nogen til, som har erfaring i de dele. Nøjagtigt det samme gælder om forholdet til de overnaturlige magter. De, der her optræder som formidlere, er præster og troldmænd.

Birket-Smiths brug af begrebet »troldmand« er i de fleste tilfælde synonym med »shaman« eller »åndemanager«.

Shaman er jeg ikke. Det er tydeligt, at shamanforbandelsen klistrer sig til de kraftfulde mongolske shamangenstande. Og hvad kan man så lære af dette? Man skal ikke pille ved magiske genstande, hvis kraften ikke er med en. Kort og godt: Der er endnu ikke udgivet nogen bog om de mongolske shamangenstande, Henning Haslund-Christensen hjembragte til Nationalmuseet i Danmark. ■

Rolf Gilberg

I næste nummer af Ger anmelder Rolf bogen *Among Herders of Inner Mongolia* af Christel Braae. Bogen udkom i efteråret 2017 på Aarhus Universitetsforlag, se Ger 99.

TOT - det glemte ekspeditionsmedlem (II)

Tage Birck var en af de 6 danskere, som i begyndelsen af 1920'erne drog til Mongoliet og grundlagde en forsøgsgård - Iga-gården - på Zobelsletten i det nordlige Mongoliet øst for Khövs gölsøen. Senere voksede byen Erdenebulgan op på stedet. Dette er anden del af en beretning om Tage Birck, kaldet »Tot« af sine kammerater. Læs første del i Ger 99.

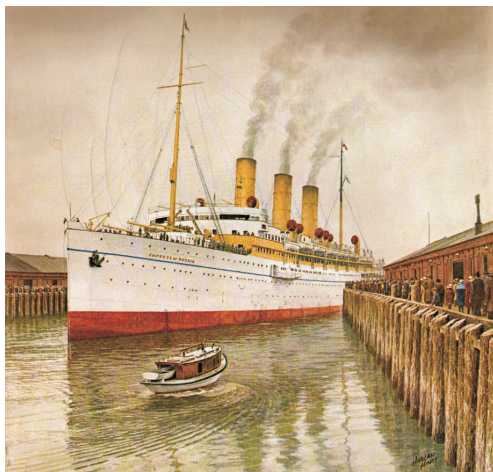
Tage Birck blev født 27. marts 1897 på Bredholt, en gård i Sahl Sogn sydvest for Bjerringbro, som ligger mellem Viborg og Randers. Sahl er en lille landsby, og Bredholt ligger nogle kilometer øst for landsbyen. Tage er et gammelt dansk drengenavn, som betyder »udholdende«. Når man ser tilbage på Tages liv, er det et meget passende navn, hans forældre har givet ham.

Tages forældre var Camilla Ingeborg (født Hansen 22. oktober 1870) og proprietær og grosserer Laurits Peter Aage Birck (født 1. januar 1867 i Aabyhøj, en forstad til Aarhus). Tage var den næstældste ud af en søskendeflok på 11 (5 piger og 6 drenge, født 1895-1912).

Ifølge en folketælling, som dækker perioden 1904-1916, boede familien på Kadesjö Gård, Katslösa, Malmöhus i Skåne. Byen ligger ca. 10 km vest for Ystad. Hvornår de flyttede dertil, og hvor længe efter de blev boende, vides ikke. Kadesjögården ejedes dengang af Tages fars onkel.

Mogens Birck Tages storebror

April 1915 meldte Mogens (21. september 1895 – 12. juli 1918) sig til Fremmedlegionen i Lille, Frankrig. Han blev såret i juli 1916 under Somme-slaget og lå på hospital i hvert fald til september samme år. Han gjorde sig bemærket som le-

gionær, idet han fik flere rosende omtaler og Militærmedaljen. Ultimo marts 1918 lå Mogens ved et maskingeværkompagni. Han ville gerne overføres som tolk for den amerikanske hær, da det ville forbedre hans jobmuligheder efter krigen. Hans navn står på mindestenen i Rueil (i dag Rueil-Malmaison) over faldne danske legionærer 1914-1918 og på monumentet i Marselisborg Mindepark ved Aarhus.

Preben Birck Tages lillebror

Tages lillebror Preben (7. juli 1905 – 4. marts 1992) blev dansk modeskaber. Sammen med Holger Blom og Uffe Brydegaard blev han en af »de tre store B'er« i dansk mode. Lige fra drengeårene i Aarhus var hans interesse for mode stor. Preben Birck kom som ung til Paris, hvor

han i 8 år som *freelance designer* lavede skitser til de store modehuse, bl.a. Poiret, Patou og Molyneux.

I 1937 åbnede han salon i København. Her syede han *haute couture* samt kostumer til teater og film. Det var i 1940'erne, 1950'erne og 1960'erne, han for alvor satte sit præg på modebilledet, ikke mindst gennem film (15 film) og revy. Mest kendt blev hans kostumer til ABC Revyen og Cirkusrevyen. Når københavnernes morede sig hos Stig Lommer på ABC Teatret var det derfor som oftest Preben Birck, der havde skabt creationerne til revyens damer, bl.a. Birgitte Reimer.

Da publikum blev mere til konfektion end *couture* – og kunderne færre og færre – lukkede Preben Birck sin salon på Nytorv 19 og forlod i 1969 branchen. I mange år derefter var han beskæftiget med salg af antikviteter i det indre København. I Arkiv for Dansk Design er der et mindre antal originale tegninger af den danske modeskaber Preben Birck.

Claes Birck Tages anden lillebror

Claes Birck (1907-2003) blev født 10. maj 1907 i Katslösa. Han flyttede senere, måske i 1929, til Vauxhall i Canada, hvor han var selvstændig mekaniker med eget værksted, som han selv byggede.

SHEET NO. SUPPLEMENTARY THIRD CLASS			CANADIAN GOVERNMENT RETURN												
S. S. EMPRESS OF RUSSIA			SAILING FROM HONGKONG FEBRUARY 5TH 1926												
LINE	FAMILY NAME, GIVEN NAME	RELATIONSHIP	AGE		COUNTRY AND PLACE OF BIRTH	NATIONALITY (COUNTRY OF WHICH A CITIZEN OR SUBJECT)	RACE OR PEOPLE	IF IN CANADA BEFORE		SERVED IMPRISON IN CANADA OR ABROAD	DO YOU INTEND TO REMAIN PERMANENTLY IN CANADA?	CAN YOU READ?	WHAT LANGUAGE	BY WHOM WAS PASSAGE PAID	
			M.	F.				BETWEEN WHAT PERIODS	AT WHAT ADDRESS						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
									EMBARKED AT SHANGHAI						
INDEX	BIRCK	TAGE	28	3	AARHUS DENMARK	DENMARK	DANISH		NO		NO	YES	YES	DANISH & ENGLISH	C.P.R.CO.
3															
4															

I de canadiske immigrationsmyndigheders passagerliste for februar 1926 optræder Tage Birck som passager på S/S 'Empress of Russia'. Tage var den eneste passager, der gik om bord i Shanghai. Som pårørende anfører han vennen Haslund Christensen, Urga, Mongoliet.

Claes levede af at ordne andres biler og landbrugsmaskiner. På grund af dårlige tider var han en gang lige ved at dreje nøglen om for sit Vauxhall Service Garage, men han holdt vinteren ud og overlevede. Claes ejede – senere også sammen med sin kone Margaruite – The Arch Teatre, Laundromat (vaskeri), i et hus ved siden af garagen, hvor han udlejede værelser. Claes og konen leverede også elektricitet til byen Vauxhall indtil 1950.

Claes havde en hobby: han optog film (senere video) af alting. Han filmede hverdagslivet i Vauxhall. Disse film er i familiens eje.

Alberta, Canada

I bogen *De Danskes Vej* (1947) står der i bind I, s. 327-329: Alberta er den af præriestaterne, hvor det største antal danske er bosiddende, og her findes også de største samlede kolonier: Standard og Dalum foruden mindre kolonier som Dickson, Olds, Markerville, Viking, Holden, Bow Island, Coronation, Bingville, Kewisville, Huxley og Ponoka. Alle byerne ligger i det sydlige Alberta.

Det største og mest vellykkede danske kolonisationsforetagende i provinsen var kolonien Standard, som blev grundlagt i 1907 af to mænd fra den danske koloni Elk

Camilla Ingeborg med sine børn. Fra venstre i forreste række: Helle (1900), Gunvor (eller tvillingsøsteren Gertrude) (1903), Karen (1901), Claes (1907), Gertrude (1903), Preben (1905). Bagerste række: Tage (1897), Palle (1909), Camilla (1870), Mogens (1895), Elsebeth (1898). Dertil kom den endnu ufødte Olle (1912) i mor Camillas liv.

Foto: udlån Joy Birck

Horn i Iowa, J. H. Myrthue fra Vardeegnen og Jens Rasmussen. Efter en undersøgelse på åstedet fik de 30 farmere fra Iowa med derop; de regnede med, at de kunne stå sig ved at afhænde deres dyre jord i Iowa og få billigere jord og større bedrift i Alberta. Det slog til.

Her får historien lige en personlig drejning. Min farmors søster Petra udvandrede til Elk Horn i Iowa, hvor jeg stadig har familie. Min farfars bror, Svend Gilberg, udvandrede til Canada, og en af hans sønner, Poul, slog sig senere ned i Calgary i det sydlige Alberta. Det var gennem denne gren af min familie, at jeg fik lokaliseret Birck-familien. Jeg er meget taknemmelig for al den hjælp, jeg har fået fra begge disse familier. Jeg er også meget taknemmelig for den store hjælp, jeg har fået fra Joy, Claes' barnebarn.

Dalum-kolonien oprettedes i 1917 af den grundtvigske kolonisationsforening Dansk Folkesamfund under ledelse af farmer Jens Hvass. Kolonien, som tæller 200-300 medlemmer, ligger kun 60 km fra Standard. Mange danske mejerister fandt arbejde i Canada. En særlig stilling indtog C. P. Marker (1868-1949) i Markerville (opkaldt efter ham). Han blev mejeriinspektør for staten Alberta. Der var flere andre danskere, som gjorde sig bemærket inden for mejeridrift i Alberta, så her fandt danske mejerister arbejde. Det var netop det, Krebs havde håbet at kunne skabe for dem i Mongoliet, men ikke havde formået grundet de politiske forhold.

I 1920'erne udvandrede der ca. 4.000 danskere om året til hele Canada. Især var der mange danskere i byen Standard i Alberta, hvortil de fleste danskere kom i 1910 fra Iowa.

CANADIAN IMMIGRATION SERVICE											
ARRIVING AT <i>Victoria B.C.</i> FEBRUARY 22ND 1926											
SHEET NO. SUPPLEMENTARY THIRD CLASS VOL 1 PAGE 182											
LINE	OCCUPATION		DESTINATION	GIVE NAME, RELATIONSHIP AND ADDRESS OF YOUR NEAREST RELATIVE IN THE COUNTRY FROM WHICH YOU CAME. IF A WIFE OR CHILDREN ARE TO FOLLOW YOU LATER TO CANADA, GIVE NAMES AND AGES	HAVE YOU OR ANY OF YOUR FAMILY EVER BEEN			PASSPORT	MONEY IN POSSESSION BELONGING TO PERSON	TRAVELLING INLAND ON	ACTION TAKEN AND CIVIL EXAMINER
	WHAT TRADE OR OCCUPATION DID YOU FOLLOW IN YOUR OWN COUNTRY?	WHAT TRADE OR OCCUPATION DO YOU INTEND TO FOLLOW IN CANADA?	IF DESTINED TO RELATIVE, FRIEND OR EMPLOYER STATE WHICH AND GIVE NAME AND FULL ADDRESS. IF NOT JOINING ANY PERSON IN CANADA, GIVE THE ADDRESS IN CANADA TO WHICH YOU ARE GOING		MENTALLY DEFECTIVE	PHYSICALLY DEFECTIVE	TUBERCULAR	NUMBER, PLACE AND DATE OF ISSUE			
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1											
2	<i>108 FARMER</i>	<i>102 FARMER</i>	<i>W. A. Ward, Danish Consul (later Vancouver B.C. etc.)</i>	FRIEND. HASLUND CHRASTENSEN ERGA MONGOLIA CHINA	NO	NO	NO	18/1925 14/9/25 PEKING CHINA	<i>50.</i>	<i>CPA</i>	<i>1000 LARSEN</i>
3											

Men der var mange andre byer i Sydamerika med danskere.

Alt dette vidste Tage intet om, da han gik i land i Nordamerika.

Tage emigrerer

Der er dokumentation for, at »farmer« Tage sejlede med skibet S/S *Empress of Russia*, som afsejlede fra Hongkong 5. februar 1926. Tage gik ombord i Shanghai og sejlede på 3. klasse til Vancouver i British Columbia, Canada, hvor han som 28-årig ankom 22. februar 1926. Tage rejste på et pas udstedt i Peking 14. september 1925.

Jeg har hidtil troet, at Tage forlod Iga-gården tidligt i 1925, men i et PS dateret 30. oktober 1924 i et brev, Isager skrev hjem til Danmark (se side 26), står der:

Her er sket det værste, der kunne ske. Tot og Benjamin [Benjamin er det kælenavn »drenge- ne« gav Krebs' kone Gerda – RG] har gået og flirtet og følgen er bleven, at Benjamin vil skilles fra Krebs og have Tot. Bøflen og jeg fik det at vide i tirsdags. I dag sendte vi Tot af sted for at møde Krebs og ordne sagen med ham. Det bliver et opgør i ødemarken. Jeg er rystet. Jeg forstår ikke, hvordan Tot har kunnet opføre sig sådan over for Krebs. Stakkels Benjamin. Hun må naturligvis også sendes hjem. Det var kun liden glæde vi fik af hendes Besøg. Jeg venter på afgørelsen. Lad ikke denne lille post scriptum kom-

I anledning af Dansk Mongolsk Selskabs 25 års jubilæum i 2015 rejste selskabet i samarbejde med Mongolsk Dansk Selskab i Mongoliet en mindesten over de seks danske pionerer, der oprettede den nu længst forsvundne Iga-gård ved floden Egin Gol tæt øst for den nuværende by Erdenebulgan. Stenen blev indviet 1. september 2015 af bl.a. Carl Krebs søn, Axel Krebs til højre og hans hustru Ruth Krebs. I midten en lokal repræsentant.

Foto: Jan Koed

me til andres øre. Det er som en spændende roman. Enden skal De få næste gang.

Men Isager skrev ikke mere om det. Med denne oplysning synes der ikke at være tvivl om, at Tage forlod Iga-gården i november 1924.

Det er interessant, at Tage ikke rejste tilbage til Danmark. Det virker, som om Krebs' vrede har været så voldsom, at Tage ønskede sig så langt væk som muligt. Fra Tage for-

lod gården, har vi til dato ikke nogen spor efter ham, før han får sit pas næsten 1 år senere i september 1925. Og næste gang vi hører om Tage, er det ved dampere i Shanghai februar 1926. Der er næsten gået 15 måneder, hvor vi ikke kender til Tages gøren og ladden.

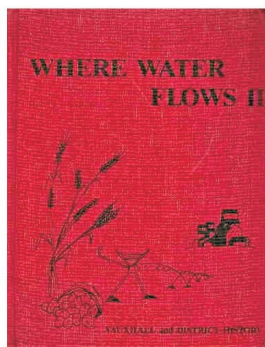
Man kan næsten regne ud, at Tage må have opholdt sig i Mongoliet og Kina i den tid, men hvor han har været, og hvad han har foretaget sig, er ukendt. Måske har Tage fået arbejde et sted eller to for at tjene penge til at rejse videre for. Nogen må have hjulpet Tage i den tid, så måske er der stadig ukendte oplysninger at grave frem.

Der er begebenheder, som havde indflydelse på situationen i Mongoliet i 1925. Efter at Den Levende Buddha i Urga var død i 1924 blev landet til Den Mongolske Folkerepublik. Marts 1925 blev Hertug Larson taget for hasardspil – hvilket var et påskud fra mongolernes side – mens han havde besøg af Haslund. Det nye kommunistiske styre lagde så mange hindringer i vejen for Hertug Larson, at han sommeren 1925 afviklede sine forretninger i Urga og kørte sydpå til Indre Mongoli. Måske kunne Tage have hjulpet Hertug Larson med at afvikle forretningerne. Tage havde jo arbejdet for Larson i 1923.

Tilbage til Canada

Fra Vancouver rejste Tage straks videre østpå til næste stat, Alberta. Tage har selv fortalt om det til bogen *Where Water Flows* (1969, *Vauxhall and Districts Book Committee*, bind I, s. 35-38):

Jeg ankom til Vauxhall, en lille by i det sydlige Alberta, midt i høsten 1926. De lokale bad mig hjælpe med høsten. Jeg drømte ikke om, at opholdet skulle blive andet end et kort stop på en lang rejse jorden rundt i en alder af 29 år, en rejse,

som allerede havde bragt mig halvvejs rundt om jorden. Vauxhall på den tid syntes ikke at have noget, som ikke også fandtes ved masser af de andre små byer, der lå spredt ud over prærien, og dog var den meget anderledes, end andre steder jeg har besøgt. I 1926 kunne man næsten tælle Vauxhalls indbyggere på sine fingre, når man brugte begge hænder.

Tage huskede, at der i 1926 var knap 15 virksomheder i Vauxhall samt en skole med ét rum, hvor der gik otte elever. Han nævnte indehaverne ved navn. Vauxhall var opkaldt efter en af Londons sydvestliggende forstæder ved Themsen, fordi en af de første indbyggere kom derfra. Byens navn stammer fra Falkes de Breauté, en af Kong Johans købmænd,

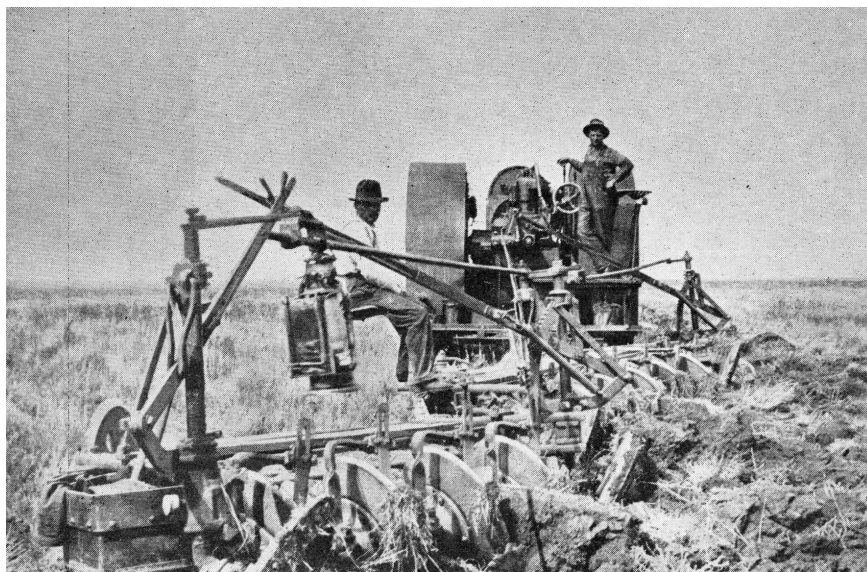

Illustration fra værket 'De Danskes Vej' (1947), bind I, s. 334. Billedteksten lyder: Prærien pløjes op med traktor af dansk landmand i Canada.

som i området havde et stort hus. Det blev kaldt Faulke's Hall, senere Foxhall og senere igen Vauxhall.

Tage fortalte, at det som især gjorde indtryk på ham, da han kom til Vauxhall, var den venlighed og gæstfrihed, der prægede indbyggerne. Folk hjalp hinanden. Når et ungt par blev gift, gav alle et lille bidrag til dem for at hjælpe dem med at stifte hjem. Ligeledes gav man til dem, som var syge eller havde været ude for ulykker og uheld.

Der var ingen hjælpeforeninger dengang, men det afholdt ikke ham eller andre i byen fra at bygge et forsamlingshus eller rådhus. Da beslutningen var taget, mødte alle byens borgere op og gav en hånd med. De, som ikke kunne bruge hammer og sav, gav penge eller hjalp på anden vis. Tage huskede, at 40-50 mennesker arbejdede på projektet på en halv fridag. Tage fortæller videre:

Jeg arbejdede på en gård i Scandia hele sommeren og var netop begyndt at samle neg efter en tærskemaskine, da en aften min arbejdsgiver bragte en fremmed ud i marken, hvor jeg var i gang med at laste min

vogn med neg. Den fremmede viste sig at være hr. C. J. Bray, som ejede og ledede købmandsforretningen i Vauxhall. Brays kontormand havde sagt op, og han havde brug for en erstatning straks. Min arbejdsgiver havde fortalt Charlie Bray, at han havde en ung fyr, som arbejdede for ham, og som ville lede efter et job til vinter, når høsten var overstået.

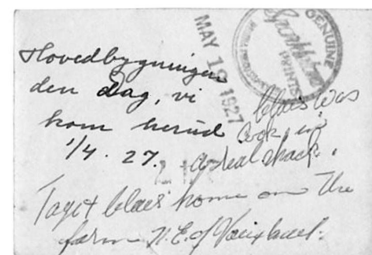

Broderen Claes Bircks første værksted i Vauxhall. Foto: udlån Joy Birk

Min arbejdsgiver havde nok sagt noget i retning af: »Han ved ikke meget om landbrug, men han er ikke bange for at arbejde, og han synes at være villig til at lære.« Resultatet var, at hr. Bray næste dag bragte en mand til at erstatte mig med ved høsten og tog mig med tilbage til byen.

Kort over den sydlige del af den canadiske provins Alberta. De farvede pile peger mod byer, som har spillet en rolle i Tage Bircks liv.

Tages og broderen Claes' første bolig i Vauxhall. Foto: udlån Joy Birck

Tage arbejdede i købmandsbutikken, indtil den blev solgt i 1928 til J. J. Marshall, som senere også overtog byens hotel. I 1927 blev Tage kornopkøber.

Tage og hans bror Claes sendte et foto til Danmark af deres nye hjem på en gård lidt nordøst for Vauxhall. Bag på fotoet står der: *Hovedbygningen den dag, vi kom herud 1. april 1927*. At dømme efter fotoet må de to brødre have haft en veludviklet humoristisk sans.

Efter at Bray havde solgt butikken, tog Tage til Grantham, som ligger få kilometer øst for Vauxhall for at arbejde med at bygge en korn-elevator i en silo. Han blev senere agent. Da der i 1928 blev brug for en sådan i Vauxhall Korn Elevator (Ogilvie), tog Tage tilbage til Vauxhall.

Ogilvie Melmølle Kompagni (*The Ogilvie Flour Mills Company*) blev grundlagt i 1860'erne og var et af de største firmaer i Canada, indtil det blev opslugt af madgiganten *Archer Daniels Medland* i 1990'erne. Det var især i det sydlige Alberta, at firmaet opførte sine korn-elevators til store silokornkamre.

I 1929 rejste Tage med skib til England, ankom til Liverpool 18.

maj 1929; måske for at rejse videre til Danmark. I passagerlisten står, at Tage er kornopkøber. Der er en kolonne, hvor man opgiver sin families navn. Tage har angivet sin fars navn. Han flyttede aldrig tilbage til Danmark, kom kun på besøg et par gange.

Tage var kornopkøber i 32 år i Vauxhall. Han havde mange gode minder om sine handler med egnens bønder, som ofte blev hans gode venner. Tage fortalte, at han i timevis kunne fortælle om sin tid i elevatoren (kornsiloen). Han nøjes dog med denne lille historie i bogen om Vauxhall:

I 1932 bragte Lou Burgess et læs hvede, som han solgte for 18½ cent pr. skæppe. Efter at han havde været i byen og handle, kom han tilbage til elevatoren og lagde en pakke tændstikker på mit skrivebord, du ved den slags, hvor der er tre æsker i en pakke. Lou sagde: »Denne kostede mig næsten 2 skæpper hvede.« Jeg kan lide at fortælle denne historie, fordi den illustrerer som så meget andet, hvor svære tingene var for bønderne gennem de sultende 1930'ere, men det viser også, hvordan forholdene er blevet bedre, da

tændstikker stadig koster det samme, mens prisen på hvede er 10 gange større.

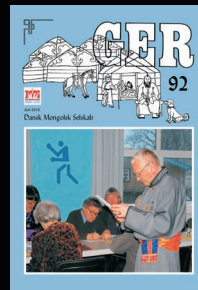
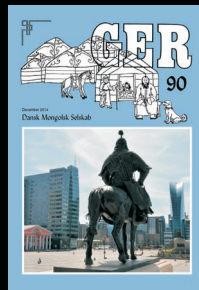
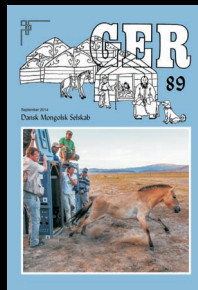
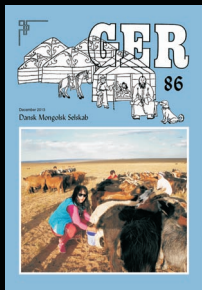
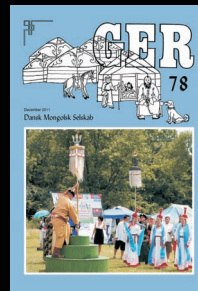
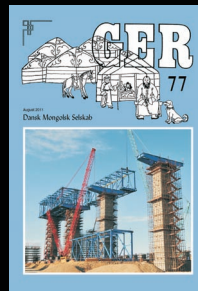
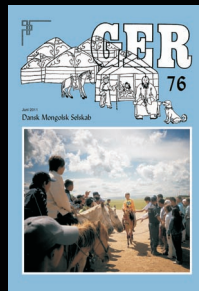
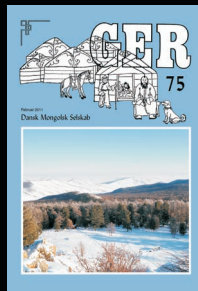
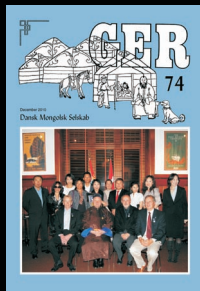
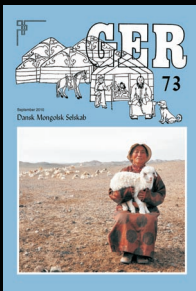
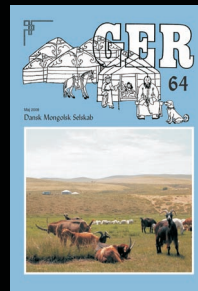
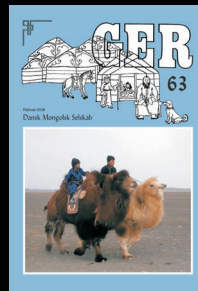
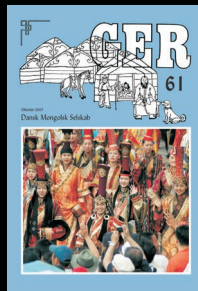
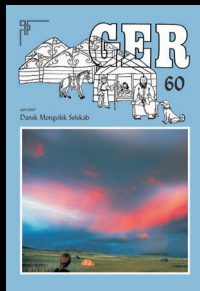
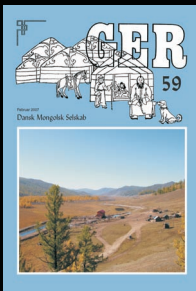
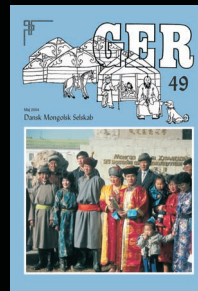
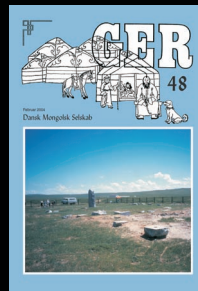
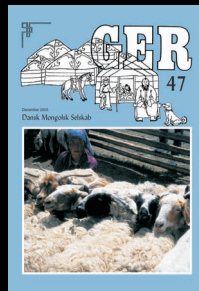
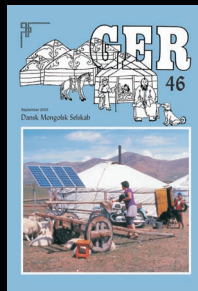
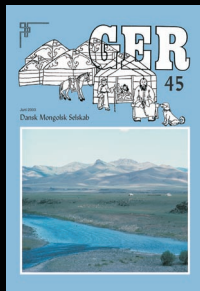
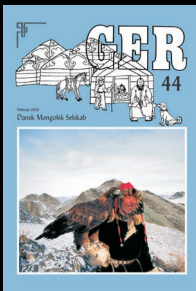
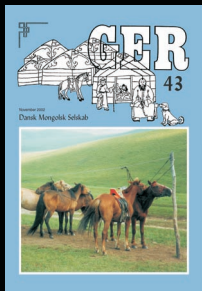
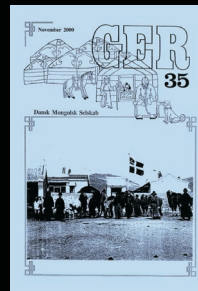
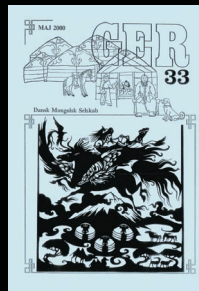
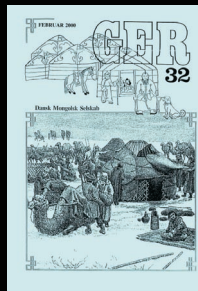
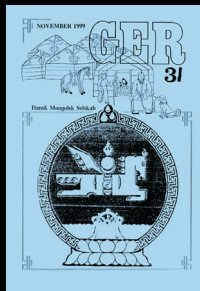
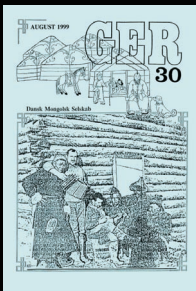
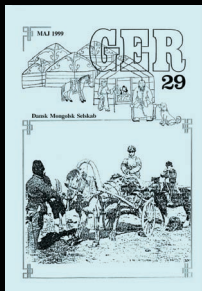
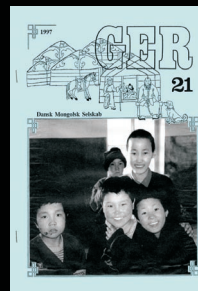
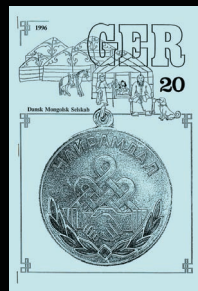
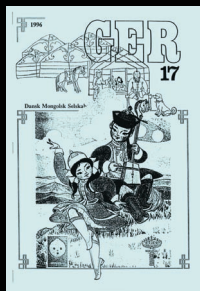
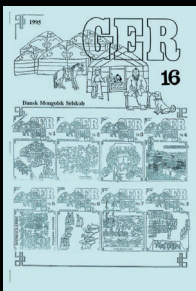
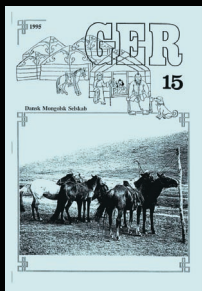
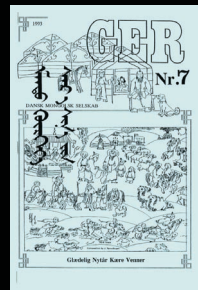
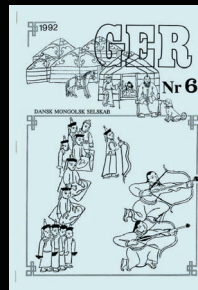
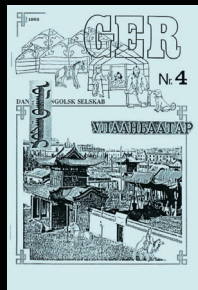
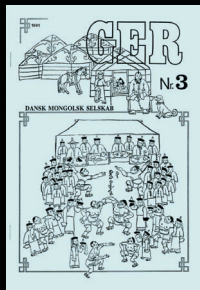
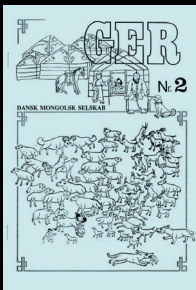
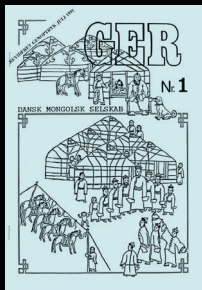
Da jeg forlod Vauxhall i 1962, var der tre elevatorer i byen i stedet for to. Mine to konkurrenter var Gordon McLeod og Harold Cleland. Os tre tilsammen havde arbejdet ved den samme elevator sammenlagt i 81 år, hvilket – så vidt vi ved – var en rekord for Canada på den tid. Måske er det ikke noget stort at være stolt af, men vi var alligevel temmelig tilfredse med det.

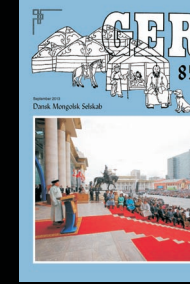
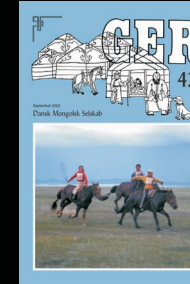
Tage fandt sin kvinde

Det tog Tage lang tid at finde kvinden i sit liv, men hun var der, dog ikke lige med det samme. Tage giftede sig 10. november 1934 med Kamilla Kail i Lethbridge. Tage var 37 år, Kamilla 30. Hun var født 1904 i Eggenburg, en by i det nordlige Østrig med ca. 4.000 indbyggere. Hun ankom 1928 til Quebec i Canada med skibet *S/S Montroyal* fra Hamborg i Tyskland. Hun boede i Calgary december 1933. Samme

(fortsættes side 18)

Ger 1-99 Læs om Gers historie i Ger 92, side 11-13 og 22-23.

år (12. oktober) blev hun canadisk statsborger.

Hun må være rejst hjem til Europa, for hun ankom igen 25. oktober 1934, nu ombord på S/S *Empress of Britain*, som sejlede fra Cherbourg 20. oktober 1934. Hun angav, at hun var husmor og var på vej til Vauxhall. Hun rejste på et pas udstedt 5. december 1933 i Ottawa.

Ægteskabet holdt ikke i mange år. De blev skilt; de endelige papirer skrevet under i 1946. Det virker, som om Tage og Kamilla var gået fra hinanden en tid før skilsmissen gik i orden, for samme år giftede Tage sig igen. Ifølge en telefonbog boede Kamilla i Calgary i 1945.

Melba Hannah Birck født Hansen

Tage og Melba blev gift i 1946, Tage var 49 år, Melba 23. Hun var således 26 år yngre end han. De var gift i 39 år. De fik ingen børn. Melba blev 93 år og levede 32 år længere end Tage, som blev 88 år.

Melba (28. september 1923 – 12. februar 2017) var datter af Louise Henriette Carla Madsen Hansen (1895-1978) og James Hansen (1884-1951). Hun voksede op og gik i skole i Taber, som ligger 34 km syd for Vauxhall, hvor hun som voksen (fra 1942, 19 år) virkede som lærer. Mens hun boede i Vauxhall underviste Melba mest 9. klasse og gjorde det så godt, at flere af hendes elever vandt *The Governor General's Medal* for den højeste karakter i Taber-skolesystemet. Melba hjalp også med at skabe det første bibliotek i Vauxhall. Hun var desuden meget aktiv i sin kirke.

Det var i Vauxhall Melba mødte Tage. Det er interessant, at Melba, der var mormon, involverede sig med Tage, som både røg og drak. I Melbas nekrolog fortælles det:

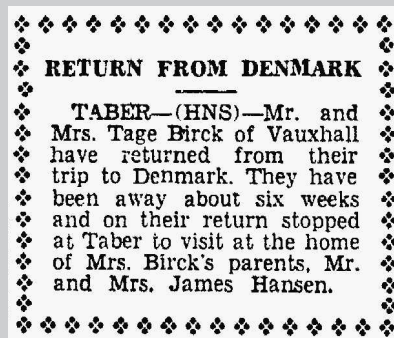
Hun vidste altid, når Tage var tilstede i rummet. Han havde en måde

Tage og Melba til venstre i selskab med Marg. og Preben, Tages lillebror sidst i 1970'erne.
Foto: udlån Joy Birck

En dag ved stranden, Melba og Tage i forgrunden.
Foto: udlån Joy Birck

'The Lethbridge Herald', 23. juli 1947.

at fylde et rum på. Melba var kendt i området, for mange lokale havde haft hende som lærer. Hun underviste børn fra børnehaveklasse til 9. klasse, mest i Vauxhall og Lethbridge, hvilket hun rigtig godt kunne lide. Hendes ansigtsudtryk ville lyse op i de senere år; når nogle af hendes elever genkendte hende og kom og talte til hende. Selv i hendes sidste år på plejehjem var nogle af hendes plejere gamle elever, hvilket gav hende stor tryghed.

Melba var en ivrig gartner. Hun havde masser af blomster og buske i sin have. Hun brugte også mange timer på at lave mad til firmaer. Hun hjalp til mange steder. Hun var en meget privat og selvstændig person,

som kerede sig om andre menneskers velfærd. Hun elskede at læse bøger. Hun var medlem af 'Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige' (= Mormonkirken).

Mandag, 8. januar 1945 skriver lokalavisen *The Lethbridge Herald*:

Nytårsaften blev der afholdt en sangaften i Vauxhalls forsamlingshus, hvor Tage Birck var ceremonimester. Fru Hart Taylor dirigerede koret med fru J. Head ved klaveret. Efter midnat sang alle med på 'Auld Lang Syne' [Skuld gammel venskab rejn forgo – en skotsk melodi fra 1687 med en tekst af Robert Burns fra 1788 – RG]. Derefter var der

Tages hustru Melba Hannah (Hansen) Birck.

Tage og Melba Bircks gravsten på 'Mountain View Cemetery' i Lethbridge, Alberta (Block 22 Lot 3 Grave 53E).

bal. Den aften var det meget koldt udenfor, minus 18 til minus 35.

The Lethbridge Herald, 23. juli 1947 oplyser:

Hr. og fru Tage Birck er netop kommet tilbage fra et seks-ugers ophold i Danmark. På hjemvejen gjorde de et stop i Taber for at hilse på Tages svigerforældre.

Hr. og fru Birck var 3. juni 1947 rejst med skib fra Halifax i Nova Scotia, Canada via Southampton i England til Danmark. Man kunne næsten tro, at det var deres bryllupsrejse, de blev jo gift i 1946. De sejlede tilbage over Atlanten med afgang 10. juli 1947 fra Southampton, ankomst 5 dage senere i New York.

The Lethbridge Herald havde en notits fredag, 19. januar 1951, hvor det oplystes, at Jack J. Reid blev genvalgt til Taber-områdets skolebestyrelse. Hans modkandidat var kornopkøber Tage Birck. Ud af de 442 stemmer afgivet fik Jack Reid 210, mens Tage Birck måtte nøjes med 172. Det var jo i det skolesystem Melba arbejdede, så det er forståeligt nok, at Tage gerne ville have indflydelse på hendes arbejdsplads.

Efter 32 år hos Ogilvie gik Tage på pension i 1960, 63 år gammel. I 1962 købte Melba og Tage, nu begge pensionister, et hus i Lethbridge,

en større by som ligger 50 km vest for Taber.

Tage døde 14. januar 1985 og ligger begravet i *Mountain View Cemetery*, (Block 22, Lot 3, Grave 53E) i Lethbridge. Der blev gjort plads på gravstenen til Melbas navn og dato, så nu ligger de side om side. Melba blev begravet 20. februar 2017. *The Lethbridge Herald* bragte en nekrolog med mindeord om Tage, hvor der bl.a. står:

Mens Tage boede i Vauxhall var han aktivt involveret i byens liv. Han havde flere offentlige hverv som at være i bestyrelsen for handel. Tage kunne lide sport og var involveret i Curling Klubben, tennisklubben og i flere forskellige træningsaktiviteter for unge. Han var medvirkende til at få rådhuset bygget. Han sad i bestyrelsen for elektricitetsforeningen ('Executive Secretary of the Vauxhall Rural Electrification Association') fra den blev grundlagt til han rejste.

Tages slægtninge af yngre generationer husker ikke, at Tage fortalte om sin tid i Mongoliet, selv om han var en fremragende fortæller. Her er en af Tages fortælle-historier:

Alva Martin havde en bogholder ved navn Joe Shepperd, som elskede sin øl lige så meget som den næste.

Joe var en kort tætbygget mand med masser af humoristisk sans. En dag på hotellet, eller rettere i ølstuen, som jeg var en trofast støtte til, faldt snakken på begravelser. En sagde: »Jeg spekulerer over, om vi kan finde en kiste, der passer til dig, Joe, når du dør. Vi bliver nok nødt til at begrave dig i en tønde.« – »Det er helt fint med mig«, svarede Joe, »Bare hæld mig tilbage på tønden.«

Eftertanke

Der synes at være en trend blandt de danskere, som har boet på Iga-gården. Mange af dem forsvandt til anonymitet langt fra storbyernes travlhed og larm. Tage slog sig ned i en lille by på prærien. Lena fandt en lille by i Sydnorge, hvor hun boede lidt uden for byen, der bestod af tre huse. Kai blev opslugt i den kommunale administration i København. Isager og Ove blev lidt længere i Mongoliet, men rejste så. Isager blev jysk landmand. Ove fandt arbejde andre steder i verden. Ingen af dem tog igen til Mongoliet. Kun Carl og Henning gjorde, for Carl blev jo ved gården til 1936, og Henning brugte de næste 15 år til at gå i Sven Hedins fodspor i det mongolske område i 1930'erne. ■

Rolf Gilberg

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Vindmøllepark indviet 13.10.17
Mongoliets anden vindmøllepark, *Tsetsii*, blev taget i brug den 6. oktober 2017. Anlægget ligger i Tsogttestsii Sum i Ömnögobi Aimag i den sydlige del af Mongoliet. Der er opstillet 25 Vestas vindmøller med en samlet kapacitet på 50 MW. Vestas har påtaget sig opgaven med at føre tilsyn og vedligeholde anlægget i en 5-årig periode. Tsetsii-anlægget er finansieret i et samarbejde mellem Den Europæiske Udviklingsbank og Det Japanske Internationale Samarbejdsagentur.

Kamelloft 13.10.17
En mongolsk bryder har sat rekorden for kamelloft i Bayankhongor Aimag. Rekorden blev sat ved en konkurrence i kamelloft i forbindelse med Kamelfestivalen i Bayanlig Sum den 4.-5. oktober. Mere end 10 mænd stillede op i konkurrencen, hvor Sh. Erdenebayar, sumens *Elefant* (national brydertitel) og kamelhyrde, udklassede sine konkurrenter ved at løfte en kamel, der vejede 300 kg, i 5 minutter.

Nyhedsbureauets korrespondent i Bayankhongor Aimag, B. Munkh-zul, rapporterede, at den 28-årige bryder kunne have båret kamelen endnu længere end de 5 minutter, hvis ikke publikum havde protesteret og forlangt kamelen sat ned på jorden igen. Den var begyndt at sparke bagud for ikke at komme til skade.

17 dræbt på bjerg 27.10.17
Den 21. oktober startede et hold på 27 bjergbestigere opstigningen af Otgontengerbjerget, den højeste bjergtinde i bjergkæden Khangai i det centrale Mongoliet. Det skete på trods af advarsler fra en lokal be-

tjent, der gjorde holdet opmærksom på, at miljø- og turistministeriet siden 2015 har forbudt klatring på bjerget. Ifølge vidner fortsatte holdet sin opstigning, men blev ulykkeligtvis fanget af en lavine på vejen tilbage, ca. 50 meter fra toppen.

Dagen efter modtog katastrofeberedskabet i Zavkhan Aimag efterretninger om 17 savnede bjergbestigere. Oplysningen kom fra en af de 10 bjergbestigere, det var lykkedes at komme ned fra bjerget. Der blev straks iværksat en lokal redningsaktion, der senere blev forstærket med en større styrke fra Ulaanbaatar. I alt 200 personer, to helikoptere og mere end 30 køretøjer blev sat ind i redningsaktionen, der strakte sig over 3 dage. De 10 overlevende fik tilbudt psykologhjælp til at bearbejde chokket.

Den 25. oktober kunne tabstallet gøres endeligt op. 13 mænd og 4 kvinder mistede livet ved ulykken. De overlevende 10 bjergbestigere havde befundet sig i den sidste af de tre grupper, deltagerne havde delt sig op i.

Otgontengerbjerget er et af Mongoliets hellige bjerge, som tilbedes ved statsarrangerede ceremonier. Den seneste statslige ceremoni ved bjerget blev afholdt i juli 2016.

Smart trafik 10.11.17
Ulaanbaatars center for trafikkontrol har udviklet en hjemmeside og en app, der har til formål at reducere antallet af trafikpropper og levere nyttig information til trafikanterne. Med det nye redskab bliver det muligt at beregne kørelængden, gennemsnitstiden til destinationen og modtage aktuelle informationer om trafikken i vejkryds, trafikuheld, vejarbejder og parkeringspladser.

For at få adgang til den nye service, der stilles gratis til rådighed for offentligheden, skal brugerne installere app'en UBtraffic.mn på deres smartphone eller klikke ind på hjemmesiden www.UBtraffic.mn.

Ambassadørvisit 17.11.17
Den 9. november aflagde Mongoliets ambassadør til kongeriget Sverige, M. Enkhsaikhan, en høflighedsvisit hos den svenske udenrigsminister Margot Wallström. De to parter udvekslede synspunkter om en udvidelse af de bilaterale forbindelser og indførelse af faste rammer for det fremtidige samarbejde på højt niveau. Ambassadøren bekræftede en invitation til Hans Majestæt Kongen af Sverige og Rigsdagens formand til at aflægge Mongoliet et officielt besøg. Han fastslog, at Mongoliet er parat til at arrangere regelmæssige informationsmøder mellem de to landes udenrigsministre i Ulaanbaatar. Den svenske udenrigsminister udtalte på sin side støtte til ambassadørens forslag.

Mongoliet og Norge 19-01-18
Den 11. januar blev 50-året for de diplomatiske forbindelser mellem Mongoliet og kongeriget Norge markeret i Oslo. Vicegeneraldirektøren for den politiske afdeling i det norske udenrigsministerium var vært ved en frokost til ære for Mongoliets ambassadør M. Enkhsaikhan. Under frokosten overbragte ambassadøren et lykønskingsbrev fra Mongoliets præsident til Hans Majestæt kongen af Norge, hvorefter der udveksledes hilsner mellem de to landes udenrigsministre.

I forbindelse med jubilæet var der i et samarbejde mellem den mongolske Norges-ambassade i Stockholm og det mongolske honorære konsulat for Norge arrangeret en reception i Oslos Centralteaters hall. Gæsterne kunne se en stilling af fotografier fra Mongoliet og høre mongolsk folkemusik. Blandt gæsterne var repræsentanter fra det norske udenrigsministerium og medlemmer af Norsk-Mongolsk Forening, Norges nationalbank, norske borgere og mongoler med bopæl i Norge.

Vindmølleprojektet i Sainshand igangsat

Den 12. oktober 2017 markeredes starten på opførelsen af en 55 MW vindmøllepark i Dornogobi Aimag. Sainshand-vindmølleparken kommer til at ligge 460 km øst for Ulaanbaatar og bliver Mongoliets tredje vindmøllepark. Projektet udføres af selskabet *Sainshand Wind Park LLC* i overensstemmelse med Mongoliets energipolitiske program, hvor den forventede kapacitet fra vedvarende energi skal nå op på 20% af det totale energiforbrug i 2023. I indvielsesarrangementet deltog repræsentanter for den mongolske regering, ambassadørerne fra Tyskland, Frankrig og Kina, re-

præsentanter for større udenlandske firmaer, aktionærer, udenlandske udviklingsbanker, entreprenørfirmaer og lokale myndigheder.

Projektet er støttet af det franske energiselskab *ENGIE*, den tyske projektudvikler *Ferrostaal*, den danske *Klimainvesteringsfonden* og den mongolske entreprenør Radnaabazar Davaanyam. For den langsigtede finansiering stod *Den Europæiske Investeringsbank* og *European Bank for Reconstruction and Development*. Anlægsarbejderne startede i august 2017, og vindmølleparken er planlægges ibrugtaget i slutningen af 2018.

Det 486 hektar store areal ligger 5 km fra Sainshand og 250 km fra Zamiin-Uud og er dermed fordelagtigt placeret i forhold til den eksisterende infrastruktur og dermed for projektets økonomi. Som følge af projektet vil der tilflyde landet 117,5 mio. dollar, der vil give et væsentligt bidrag til opnåelsen af en grøn økonomi baseret på bæredygtige initiativer.

Når projektet er færdigt, vil det levere elektricitet til mere end 100.000 husstande baseret på 25 2,2 MW Vestasmøller, som anses for at være de bedst egnede til Mongoliets barske klima og landets behov for en moderne vindbaseret energiforsyning. Man regner med, at den rene energiproduktion vil spare miljøet for 200.000 ton CO₂, 2 mio. m³ rent vand og 50 mio. ton kul.

Blandt projektpartnerne og eksperter er der en udbredt forventning om, at anlægget rummer store miljø- og socioøkonomiske fordele. Sainshand-vindmølleparkens opstart var derfor en vigtig milepæl i regionens udvikling.

The Mongol Messenger
42(1366):5 – 20.10.17

Styrkelse af Partnerskabsnetværket: Case 10-11

Konsulent **Jes Colding** har været tilknyttet Styrkelse af Partnerskabsnetværket NTS i 2016. På baggrund af en række interviews med udvalgte medlemmer af NTS-netværksgrupperne udarbejdede han en serie på 11 *business cases*, som giver et indblik i de forskellige problemstillinger, som skal håndteres af de mange initiativrige iværksættere.

De tre første *cases* blev bragt i Ger 97, de fire næste i Ger 98. I Ger 99 bragtes Case 8 og 9. Med Case 10 og 11 på de næste sider er serien afsluttet. Den er skrevet på engelsk og oversat af redaktøren.

Ochir Zorigt: Fra jord til bord

Da Erdenebat Lkhaaya efter nogle års arbejde i Korea vendte tilbage til Mongoliet i 2010, havde han sparet tilstrækkeligt op til at kunne købe 3 hektar land i Khan Uul-distriktet ca. 45 km fra Ulaanbaatar. Han stillede værdien af sin jord som sikkerhed for et banklån på 10.000 kr. til at starte et landbrug. Siden da har Erdenebat opbygget en rentabel virksomhed med en omsætning på 130.000 kr. Når virksomheden har nået sin maksimale produktionskapacitet, planlægger han at gå ind i direkte salg til forbrugerne.

NTS-gruppeleder Enkh-Uugan P. til venstre og grundlægger og ejer af Ochir Zorigt, Erdenebat Lkhaaya, har fundet en kreativ måde at samarbejde på. De opnåede en vækst i produktion og salg i 2015 på 30%.

Gennem de senere år er mongolernes madvaner blevet mere og mere forfinede. Restauranter med fremmed mad er blomstret op overalt i landet, dog især i Ulaanbaatar. Det har skabt en stigende efterspørgsel efter flere grønsager og dermed banet vejen for oprettelsen af Ochir Zorigt, et kooperativ grundlagt af agronomen Erdenebat Lkhaaya, der leverer et stort udvalg af grønsager året rundt: kartofler, salater, svampe, broccoli, tomater, agurker, paprika, squash m.m.

På hans eget 3 hektar store areal med 10 drivhuse og 2 hektar forpagtet jord til dyrkning på friland nåede han i 2015 op på et samlet salg på ca. 130.000 kr. og indkasserede en nettofortjeneste på ca. 10%, hvoraf størstedelen blev reinvesteret i to nye drivhuse og større driftskapital. Erdenet finder hele tiden på nye smarte måder at minimere sine produktionsomkostninger på, således er en af hans originale ideer nu blevet kopieret af mange andre farmere i området. De bygger nye drivhuse af gratis, beskadigede bilforruder. Det er billigere og giver et større høstudbytte end drivhuse af plast.

Men også på andre områder har Erdenebat demonstreret sine innovative talenter: han planlægger at dyrke mere kostbare afgrøder og høste dem, når priserne er høje. Han har etableret en lille besætning bestående af 10 køer, som ikke alene leverer mælk til eget forbrug og salg, men også leverer gratis gødning til produktionen af økologiske grønsager. Han holder øje med, hvad andre farmere dyrker, og

undersøger markedet for, hvilke produkter der efterspørges, og hvilke afgrøder det ikke kan betale sig at dyrke. Han sørger for kun at dyrke grønsager, der har en høj salgspris pr. kvadratmeter udbytte.

Erdenebat meldte sig ind i NTS for 3 år siden, og gennem sit medlemskab af en Spare- og Lånegruppe fik han let adgang til kortfristede lån (2.000 kr.) til forårssåningen og beskæftigelse af sæsonarbejdere. Han fik også mulighed for at fastansætte medarbejdere, og tre i hans nuværende stab på seks personer er medlemmer af den 11 medlemmer store NTS-gruppe, han dannede sammen med Enkh-Uugan P., som er gruppeleder.

Med undtagelse af 20%, som sælges lokalt, bliver størstedelen af produkterne afsat gennem syv forhandlere på forskellige lokale markeder med en bæredygtig fortjeneste på 40-50%. Ochir Zorigt er ikke i stand til at efterkomme den stadig større efterspørgsel, selv om tilførelsen af tre ny drivhuse i 2015 forøgede produktionskapaciteten med 30%. Så for øjeblikket forsøger

Erdenebat ikke at finde nye må-
der at afsætte sine varer på.

*Erdenebats originale idé med at bruge ødelagte bilfor-
ruder til sine drivhuse giver ikke blot lave byggeudgif-
ter, men giver også et større udbytte end drivhuse af
plast.*

Vejen frem

Inden for de næste 5 år har Ochir Zorigt planer om at opføre endnu fem drivhuse og optimere udbyttet og kvaliteten af produktionen. Når det er gennemført, vil firmaet oprette sine egne udsalg. På den måde får de bedre kontrol over distribu-
tionen og er ikke afhængig af kun syv forhandlere. Det vil også medføre en større gennemsigtighed og generere nyttig information om markedet som fx kundernes præferencer og prisudviklingen, vigtig

information når der skal tages be-
slutninger om hvilke afgrøder, der
skal dyrkes i de 15 driv-
huse og på det 5 hektar
store areal.

Endelig vil invol-
veringen i distribu-
tionsleddet sikre, at den
fortjeneste på 40-50%,
som i øjeblikket ligger
hos forhandlerne, vil til-
falde Ochir Zorigt under
forudsætning af, at om-
kostningen ved at drive
detailhandel ikke over-
stiger den større ind-
tjening. Med Erdene-
bats hidtidige måde at
agere på, er det-
te scenarie ikke

sandsynligt.

Med 40% af den mon-
golske befolkning under
18 år vil et stigende antal
unge erhvervsstuderende
eller andre veluddannede
unge søge ud på arbejds-
markedet i de kommende
år. Til at bistå med over-
gangen til direkte salg bør
Ochir Zorigt overveje at
ansætte en af disse yngre
kandidater til en lav løn,
men med mulighed for bo-
nus i tilfælde af succes.

En sådan medarbejder kunne
også bidrage til at udvikle et egent-
ligt Ochir Zorigt varemærke, idet
firmaet kommer til at kontrollere
både produktkvalitet og distribu-
tion og dermed eventuelt kunne
tage en højere pris for varerne, hvis
markedet responderer positivt.

En direkte ugentlig leverance af
kvalitetsprodukter fra sæsonens
grønsager til travle bymennesker
og til en høj pris har vist sig succes-
rigt i andre lande og kan også vise
sig at være en farbar vej for Erde-
nebat og hans medarbejdere.

Jes Colding

*Rigelige mængder organisk gødning opbevaret i
blå tønder fra landbrugets 10 køer sikrer både en
billigere og bedre produktkvalitet og en 100% ga-
ranteret økologisk produktion.*

Fokuspunkter

- *Originale og utraditionelle produktionsmetoder kan være en effektiv måde til at reducere omkostningerne på og få virksomheden til at vokse hurtigere.*
- *Selv når man har at gøre med en moden virksomhed, kan NTS-netværket tilføre medlemmerne konkurrencemæssige fordele som i dette tilfælde, hvor en let tilgang til midlertidig finansiering og pålidelig arbejdskraft har bidraget til at få en allerede etableret forretning til at vokse.*
- *Ofte kan en utraditionel tankegang, hvor man søger nye aktiviteter med relation til den allerede igangværende produktion, bidrage til at befæste virksomheden og øge indtjeningen og kontrollen med markedet.*

Zagsgal the: Stærk personlighed fremmer væksten

Da Doljin Dashgaa i 2002 fik stillet diagnosen leverkræft, som hun overlevede efter en operation, begyndte hun at drikke the af blade fra krydderplanten zagsgal, der vokser i Gobiørkenen. På mirakuløs vis opdagede hun, at theen havde en gavnlig virkning på hendes helbred. I 2008 startede hun en produktion af the. Med bred støtte fra NTS, som hun tilmeldte sig i 2007, har hun siden udviklet sin forretning til den i dag er en multimillion-virksomhed med Doljin som central pr-figur og international mediedarling.

Doljin Dashgaa er en omvandrende reklame for sit produkt, hvilket styrker dets troværdighed, brandet og salgspotential.

Kort efter at Doljin Dashgaa i 2007 havde meldt sig ind en NTS-gruppe for at fremstille kager, dannede hun i 2008 en gruppe med fem andre medlemmer, der producerede the på basis af zagsgal-planten. Hun var selv begyndt at drikke theen, som havde haft en gavnlig virkning på hendes helbred.

Fra gammel tid er zagsgal-planten, der gror vildt i Gobiørkenen, blevet brugt til urtethe for at styrke

immunforsvaret hos mennesker. I dag er effekten videnskabeligt beviset, og theen er meget udbredt i hele Mongoliet.

Gruppen fik et banklån på 50.000 kr. til anskaffelse af udstyr og et lån på 13.000 kr. hhv. 3.000 kr. fra NTS til indkøb af emballage. Doljins datter kautionerede for lånene, som nu er betalt tilbage. NTS' lokale koordinator hjalp Zagsgal the med låneansøgningerne, udformning af emballage, deltagelse i salgsudstillinger, stregkoder til detailhandlen, nomineringer til produktpriser og meget mere. I 2011 var salget steget til et niveau, der muliggjorde en formel registrering af Zagsgal Tea Production LLC.

Indtil 2015 afsatte Zagsgal the sine produkter, der nu er oppe på fem forskellige varekategorier, alene gennem 10 supermarkeder i Dornogobi, men efter at distributionen er blevet udvidet til tre supermarkeds kæder i Ulaanbaatar er salget i 2015 mere end fordoblet på 1 år, og efterspørgslen ser ikke ud til at have toppet.

Værdikæden er nøje planlagt for at sikre, at hvert led i kæden har en tilfredsstillende indtjening – to forhandlere i Ulaanbaatar tjener 20% for deres rolle som forhandlere, og supermarkedet tjener 38%, af hvilke de betaler 10% i moms. Når det kommer til produktionsomkostningerne er disse begrænsede, da råvaren er frit tilgængelig i ørkenen, og de faste omkostninger er lave, fordi produktionen finder sted i et anneks ved siden af Doljins private bolig.

Den største variable omkostning er de fem ansatte og emballagen, men alligevel er Zagsgal the i stand til at opnå et bæredygtigt overskud på mellem 50% og 60%. For nylig deltog Doljin i en NTS-organiseret salgsudstilling i Kina, hvor hun blev kontaktet af en kinesisk leverandør, som kunne levere emballage til en pris, der var 75% lavere end den mongolske leverandør. Doljins markedsuddannede datter, som har tilbragt 7 år i Shanghai, har hjulpet til med at producere og oversætte reklamemateriale, skilte og firmaets Facebookside.

I dag tilbyder Zagsgal the fem produkter, hvilket betyder, at produktionen stadig er relativt overskuelig. Aimagstyret har udstedt en tilladelse til, at firmaet kan indsamle zagsgalplanter inden for en radius af 60 km fra byen.

Virksomheden har ansøgt om og fået en godkendelse af de mongolske sundhedsmyndigheder og har desuden indsendt en patentansøgning for 3 år siden. Antallet af modtagne priser – for det meste baseret på NTS' nomineringer og én for at være forbilledlig skattebetaler – er imponerende. Det har resulteret i en vedvarende interesse fra massemediernes, som gerne vil bringe Doljins personlige historie. En TV-dokumentar om hende og hendes firma er blevet optaget og udsendt på mongolsk TV, og en

russisk TV-kanal har også planer om at bringe et program om hende.

I kølvandet på Doljins deltagelse i en salgsdelegation til Japan, organiseret af den lokale aimagbestyrelse i Dornogobi, kom fem japanske videnskabsfolk til Sainshand for at besøge hende. Håbet er, at besøget inden længe kan bane vejen til det japanske marked. Zagsgal the sælger også godt i Kina på salgsudstillinger to gange om året. For nuværende er produktionskapaciteten tilstrækkelig, men den kan let udvides ved at ansætte flere arbejdsløse medarbejdere og ved at producere i to- eller treholdsskift.

Vejen frem

I forlængelse af hendes lovende gennembrud på de to nye markeder, Japan og Rusland, overvejer Zagsgal the at udarbejde salgsmateriale på forskellige sprog om theens mange kvaliteter, om Doljins egen historie og måske om forbrugernes erfaringer. Hvis salgsgennembruddet lykkes vil det sikkert også være en god idé, hvis patentbeskyttelsen udvides til lande uden for Mongoliet.

Efter sin 25 år lange karriere som røntgentekniker er det uden tvivl en overvældende udvikling

for Doljin, men bevidstheden om, at det produkt, som hjalp hende, også kommer mange andre mennesker til gode i fremtiden, er dybt tilfredsstillende. Også for NTS er det en stor tilfredsstillelse, at en af organisationens selvhjælpsgrupper med dens støtte har udviklet sig til en international succeshistorie.

Jes Colding

Doljin står ved siden af sin theposemaskine, som kan dække behovet i nogen tid med ansættelse af mere personale og skifteholdsarbejde.

Fokuspunkter

- *Når en virksomhed har et enkelt stærkt produkt, som stikker ud på markedet, er vejen til succes som regel kortere end under normale konkurrencebetingelser.*
- *En god historie tiltrækker mediernes opmærksomhed og skaber brand- og reklamевærdi for millioner og booster salget.*
- *En klar distributionsstrategi fra begyndelsen, der leverer passende incitament til alle led i værdikæden, baner vejen for hurtig vækst. Det er kun muligt, hvis startomkostningerne er tilstrækkeligt lave og det alment accepterede prisniveau på markedet er højt nok til at opretholde en lang værdikæde.*

På jagt efter Isagers breve

Sidst i 1990'erne fik jeg gennem mit diffuse netværk oplysninger om, at én havde hørt fra én, der havde set, at der et sted var nogle breve fra Mongoliet, hjemsendt af Erik Isager. Brevene befandt sig hos Poul Rasmussen, som havde familierelationer til Isager. Man var nu bekymret for, hvad der ville ske med disse breve, fordi Poul Rasmussens søn havde skudt begge sine forældre i et anfald af sindssyge, og hjemmet var gået i opløsning.

Jeg kontaktede den sagfører, som tog sig af sagen og spurgte, om jeg, som Nationalmuseets repræsentant, måtte lede i boet efter nogle breve, Isager havde sendt fra Mongoliet. Efter lang tids forhandlinger fik jeg

tilfaldelse til at kikke i boet, hvis en af sagførerens betroede ansatte stod ved siden af og holdt øje med, at jeg ikke pillede ved ting, jeg ikke måtte.

På det tidspunkt var boet ikke længere i boligen, men blev opbevaret i 75 flyttekasser i en aflåst kælder. Den unge mand, jeg fik udleveret, havde nøgle til stedet og var ikke særlig begejstret for den tildelte opgave. Vi så ud over de mange kasser i det store rum, hvor de var stakket i bunker af 2-3 stykker på hinanden.

Den unge mand – lad os kalde ham Peter – ønskede at vide, hvordan jeg havde tænkt mig at gribe det an. Jeg forklarede, at vi blot startede i den ene ende og blev ved, til vi

fandt brevene. Peter så ikke glad ud. Kasse efter kasse blev åbnet, og jeg gravede ned i dem for at få overblik over indholdet. Der var alt, hvad der er i et hjem, fra køkkenting til bøger og meget andet.

Peter, som var tvunget til at se på, opgav allerede efter kasse nr. 40, men han kunne jo ikke gå. Jeg vidste, troede jeg, at der skulle være nogle breve, og at dette ville være min eneste chance for at lede, så jeg fortsatte.

Da der kun var nogle få kasser tilbage sent på eftermiddagen – vi havde været der i en del timer – var Peter parat til at gå og talte meget om det, men jeg overtalte ham til, at vi måtte blive.

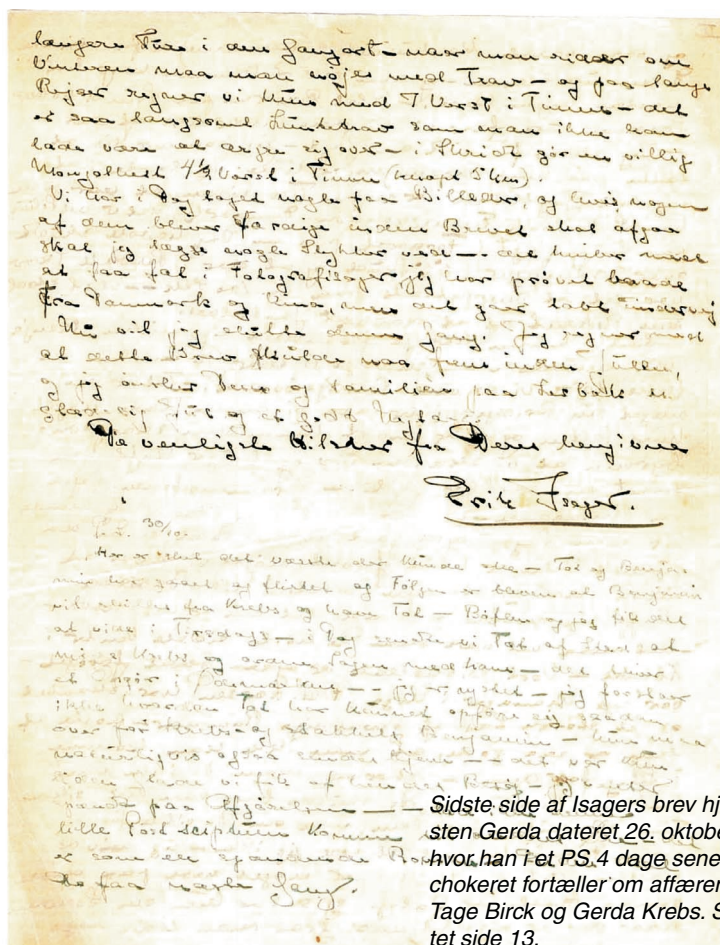
»Nu har vi set så mange kasser igennem, så hvorfor ikke også de sidste par kasser. Vi har intet fundet indtil nu. Hvis vi springer over de sidste få kasser, vil jeg resten af livet gå og tro, at brevene lå i en af dem. Vi bliver derfor nødt til at se efter. Er de der ikke, kan jeg med ro i sjælen sige, at jeg prøvede at finde dem.« Peter var ikke glad for at indrømme, at vi nok måtte se i alle kasser.

Da jeg stod og rodede i den aller sidste kasse, var jeg mentalt ved at indstille mig på, at de sidste 5 timer kunne være brugt bedre på noget andet. Overraskelsen var stor. Selvfølgelig lå de seks håndskrevne breve helt nede i bunden – i bunden – af den allersidste kasse. Peter kikkede mærkeligt på mig og troede ikke helt på, at det var rigtigt.

Jeg sagde til Peter: »Der kan du selv se! Vi skulle have begyndt i den modsatte rækkefølge, så havde vi fundet brevene i den første kasse, og så havde det hele taget et kvarter.«

Gennem sagføreren blev sønnen spurgt, om Nationalmuseet måtte få originalerne. Det måtte museet. De seks breve befinder sig i Etnografisk Samlings beretningsarkiv. ■

Rolf Gilberg

Sidste side af Isagers brev hjem til kæresten Gerda dateret 26. oktober 1924, hvor han i et PS 4 dage senere lettere chokeret fortæller om affæren mellem Tage Birck og Gerda Krebs. Se hele citatet side 13.

DMS nyt

Årsrapport 2017

Bestyrelsen

Efter den ordinære generalforsamling lørdag den 4. marts 2017 konstituerede bestyrelsen sig som følger:

Ann Fenger Benwell (suppleant)
 Elisabeth Victoria Friis
 Anita Garbers
 Bettina Gram
 Michael Haslund-Christensen
 Lars Højer (webmaster)
 Jan Koed (kasserer)
 Henrik Madsen (formand)
 Bulgan Njama (næstformand)
 Henrik Bo Thrane (sekretær)
 Chalotte Vad (suppleant)

Bestyrelsens arbejde

Bestyrelsen har i 2017 arbejdet videre med en række nøgleudfordringer:

- konsolidere økonomien
- skabe god sammenhæng til projekterne i Mongoliet (sociale partnerskaber, uddannelse af unge, spare/lånefællesskaber)
- udvikle nye typer af arrangementer (Tsagaan Sar festen) for medlemmerne
- udvikle ny hjemmeside

Medlemsoversigt

	2016	2017	2018
Indre København	58	58	54
Storkøbenhavn	33	28	25
Nordsjælland	20	19	18
Hovedstadsomr.	111	105	97
Bornholm	1	1	1
Sjælland	22	18	15
Fyn	13	15	12
Jylland	40	34	33
Provinsen	73	68	61
Grønland	4	4	3
Europa	2	2	2
USA/Asien	1	0	1
Total	194	179	164

Medlemmer

Det samlede medlemstal er desværre igen faldet en del i løbet af 2017. Pr. 1. januar 2018 var antallet af medlemmer 164. Der var en tilgang på 4 nye medlemmer i årets løb. På grund af udmeldelser, dødsfald og kontingentrestancer blev 19 medlemmer slettet af medlemslisten. Medlemstallet fordeler sig med 3 æresmedlemmer, 97 enkeltmedlemmer og 32 husstandsmedlemskaber.

Medlemsmøder

• Medlemsmøde 139

4. marts, kl. 15-23

Bispebjerg Kulturcenter, Kbh. NV

Generalforsamling og Tsagaan Sar

Under ledelse af dirigent, Kurt L. Frederiksen, deltog 35 medlemmer i den ordinære generalforsamling. Referatet blev bragt i Ger 98, side 30. I Tsagaan Sar deltog 65 voksne og 16 børn.

• Medlemsmøde 140

19. marts, kl. 14-16

VerdensKulturCentret, Kbh. N

Er Mongoliets råstofeventyr slut?

En af Mongoliets skarpeste kritikere af landets minedrift, **Sukhgerel Dugersuren**, som er stifter af og direktør for den mongolske ngo *O. T. Watch* gjorde på mødet status over Mongoliets minedrift og fortalte desuden om landets rolle i forhold til nabolandet Kinas nye, globale Silkevejsprojekt. Sukhgerel Dugersuren er en kvinde med stærke holdninger, der med forholdsvis få ressourcer til rådighed formår at trænge igennem med sine budskaber om at passe på den sårbare mongolske natur. Minedriftstemaet er i øvrigt blevet fulgt godt op af artikler i Ger. (15 deltagere)

• Medlemsmøde 141

31. maj, kl. 19-21

Café Globen, Kbh. K

Kvinden i geren

Café Globen var stopfyldt med interesserede tilhørere, da etnograf **Erdenechimeg Minjuurdorj** holdt foredrag om mongolske kvindelige nomaders traditioner og daglige gøremål. Hun fortalte bl.a. om hvilke regler, der gælder for indretningen og brugen af en ger, hvilken opdeling af geren, der hører til hhv. familien og gæster, kvindernes traditionelle familieopgaver og de fire sæsoners forskellige arbejdsopgaver. (50 deltagere)

Instruktøren Jens Pedersen viste sin kortfilm 'Akrobat' om den mongolske cirkuspige Erdenchimeg i Café Globen, 23. november. Foto: Henrik Madsen

• Medlemsmøde 142

23. november, kl. 16-18

Café Globen, Kbh. K

AKROBAT

Børnene på Silkevejen

Filminstruktør **Jens Pedersen** fortalte om baggrunden for dokumentarfilmen *Akrobat*, som blev udvalgt til IDFA og *Chicago International Children's Film Festival*. Foredraget blev fulgt op af en visning af filmen, der handler om den 11-årige Erdenchimeg, som går på en cirkusskole i Mongoliet. Filmen er en smuk og rørende beskrivelse af den lille stærke pige, der forsøger at genrejse familiens værdighed gennem sin vilje til at blive en dygtig akrobat. Til slut viste Jens et andet afsnit af *Børnene på Silkevejen*, der handler om den 14-årige pige Poonam fra Nepal og hendes arrangerede ægteskab. (20 deltagere)

Dansk Mongolsk Selskab

Regnskab for perioden 1/1-2017 – 31/12-2017

		2016	2017	
RESULTATOPGØRELSE				
Indtægter				
Kontingent	32.350,00		29.000,00	
Administrationsbidrag NGO	35.000,00		15.000,00	
Diverse (bogsalg)	0,00	67.350,00	3.750,00	47.750,00
Udgifter				
Kontorhold	481,90		996,24	
Ger, trykkeudgifter	21.750,00		19.587,50	
Ger, porto indland	7.225,00		7.163,00	
Ger, porto udland	2.520,00		1.550,00	
Porto	1.950,00		2.305,00	
Internet	6.832,50		82,50	
Medlemsmøder	6.530,26		1.816,99	
Repræsentation	3.503,26		593,00	
Overført til Jubilæumskonto	25.000,00		-5.720,41	
Diverse	1.089,12		1.548,45	
Gebyr (giro og Lån & Spar)	350,00	77.232,04	414,00	30.336,27
Årets resultat		-9.882,04		17.413,73
Dæhnfeldtlegat primo		111.863,11		111.097,97
Legatpenge overført til Mongoliet		0,00		20.000,00
Gebyr (Nordea)		-815,00		-800,00
Rente (Nordea)		49,86		39,05
Ultimo		111.097,97		90.337,02
Jubilæum primo		18.333,41		5.720,41
Overført fra DMS		25.000,00		-5.720,41
Aktiviteter		-37.593,00		0,00
Gebyr (Nykredit)		-20,00		0,00
Rente (Nykredit)		0,00		0,00
Ultimo (Nykredit og kasse)		5.720,41		0,00
BALANCE				
Pr. 1. januar 2018				
Aktiver				
Kasse		573,15		1.382,40
Kasse (jubilæum)		1.500,00		0,00
Giro		23.990,28		44.079,49
Bank (Lån & Spar) (opgjort pr. 15-02-17)		3.484,73		0,00
Bank (Nordea)		111.097,97		90.337,02
Bank (Nykredit) (opgjort pr. 17-02-17)		4.220,41		0,00
Balance		144.866,54		135.798,91
Passiver				
Egenkapital:				
Primo		168.126,72		144.866,54
Årets resultat		-9.882,04		17.413,73
Legat		-765,14		-20.760,95
Jubilæumskonto		-12.613,00		-5.720,41
Balance		144.866,54		135.798,91

Reception på Nationalmuseet

Receptionen blev holdt for at markere udgivelsen af bogen *Among herders of Inner Mongolia* den 26. september 2017. Arrangementet var ikke en del af selskabets aktiviteter, men det er værd at fremhæve som en vigtig milepæl i dansk Mongoliet-forskning.

Nationalmuseet præsenterede Christel Braaes omfattende og fornemt udstyrede værk, som betyder afslutningen på Carlsbergfondets store forskningsprojekt Dansk Nomadeforskning. Projektet dokumenterer hele Haslund-Christensen-samlingen på Nationalmuseet. Flere af Dansk Mongolsk Selskabs medlemmer har gennem årene bidraget til projektet.

Regnskabet

Efter jubilæumsfestlighederne i 2015 og til dels i 2016 er selskabets drift tilbage i mere normal gænge. Indtægten fra kontingentindbetalingerne faldt en del grundet det vigen- de medlemstal. Administrations- bidraget faldt til 15.000 kr., hvilket også kommer til at gælde for 2018. Hvad der herefter sker med dette bidrag er et åbent spørgsmål på nuværende tidspunkt. Under punktet diverse kan noteres en indtægt på 3.750 kr. hidrørende fra salget af bogen *Stemmer fra steppen*.

På udgiftssiden noteres et drastisk fald i betalingen til internet, hvilket dels skyldes et efterslæb på betalingen af udgiften i 2016 (ca. 2.000 kr.), dels overgangen til en ny internetudbyder. Udgiften til møde- aktiviteter udviser også et stort fald, hvilket afspejler et lavere aktivitets- niveau og billigere lokaleleje.

Jubilæumskontoen blev lukket i regnskabsåret, da den havde udspillet sin rolle. Provenuet på 5.720 kr. blev overført som en negativ udgift i driftsregnskabet. Endvidere lukkes kontoen i Lån & Spar Bank, og pengene overførtes til girokontoen.

Fra Dæhnfeldtlegatet, som efter en bestyrelsesbeslutning er øremærket uddannelse af unge mongoler, overførtes 20.000 kr. til *Khovsgol Diary Project*. Beløbet er bevilget som et tilskud til uddannelsen af Enkhtuya Khukhhuu og Nyamdenger Buyanjargalto til mejeriteknikere ved universitetet i Ulaanbaatar.

Det samlede driftsresultat er et pænt overskud på 17.414 kr., hvilket overvejende skyldes de omtalte ekstraordinære forhold i regnskabs- året. For 2018 budgetteres med et mere beskedent overskud. På længere sigt er selskabets økonomiske bæredygtighed udfordret.

Medlemsbladet Ger

I 2017 udgav Dansk Mongolsk Selskab 3 numre af Ger, numrene 97 (feb.), 98 (maj) og 99 (sep.), alle med 32 sider, i alt 96 sider A4. Samtlige ældre numre af Ger bortset fra seneste årgang kan findes på Dansk Mongolsk Selskabs hjemmeside under menupunktet *Om selskabet*, hvor de er tilgængelige for alle. I anledning af Ger 100 er alle udkomne numre gjort tilgængelige. Redaktionen er fortsat interesseret i at få tilsendt relevant stof til bladet. Bladet produceres af Jan Koed i samarbejde med den øvrige redaktion (Bettina Gram, Bulgan Njama og Rolf Gilberg) og forfatterne.

Hjemmesiden

Selskabet har i 2017 fået en længe tiltrængt opdatering, inkl. nyt flot design og mange nye billeder. Der er endvidere skiftet udbyder, hvilket har medført en markant besparelse.

Facebook

Dansk Mongolsk Selskabs Facebookgruppe er en vigtig kilde til udveksling af nyheder om Mongoliet og kommende arrangementer. Medlemstallet er primo 2018 på 310. Gruppen bestyres af Burmaa Nyamaa.

Tillykke

I henhold til den mongolske præsidents beslutning nr. 38 af 23. oktober 2017 tildeltes **Bulgan Njama** »Polarstjerneordenen«. Med medaljen fulgte et bevis underskrevet af præsident Khaltmaagiin Battulga. Ordenen rangerer som den højeste statslige æresbevisning, der kan tildeles udenlandske statsoverhoveder og til personer, der har ydet en særlig indsats for fædrelandet. Søren Haslund-Christensen fik tildelt ordenen i 2010.

Ordenen blev uddelt i anledning af Chingeltei-distriktets 25 års jubilæum og var en anerkendelse af Bulgans mangeårige, aktive indsats for at forbedre fattige familiers levevilkår. Endvidere fik projektets rådgiver Oyunsuren O. tildelt »Arbejdets æresmedalje«.

NGO-projekter

Styrkelse af Partnerskabsnetværk i Mongoliet

CISU's projektstøtte ophørte den 20. december 2016. Projektet fortsatte dog ved hjælp af private donationer, som er blevet indsamlet løbende med henblik på at støtte DMS' sociale projekter i Mongoliet. I årenes løb er der brugt 82.500 kr. af disse midler til sociale projekter, og de resterende 573.000 kr. var øremærket til at blive anvendt i overensstemmelse med de oprindelige formål.

DMS' bestyrelse besluttede i januar 2017 at anvende 532.000 kr. (inkl. 20.000 kr. til projektadministration i Danmark) af disse midler til projektets overgang til selvåren-

Fotosession efter en hel dags konference i organisationen NTS, sep. 2016.

hed over en 2-årig periode. Projektet i Mongoliet fik 60% af midlerne i april 2017.

Projektet fortsætter. Vores folk i Mongoliet er meget glade for denne håndsrekning fra selskabet. Mongoliet har været ramt af store økonomiske kriser i de seneste mange år. Vores projekt og projektets brugere kan ikke undgå at blive berørt af den vanskelige økonomiske situation. De bevilgede 512.000 kr. er således faldet på et tørt sted. Sammenlignet med projektets CISU-bevilling på 5 mio. kr. over 4 år er disse 512.000 kr. i 2 år en stor reduktion af budgettet.

Året 2017 blev således et meget dramatisk år for projektet, da det påvirker projektets ansatte, frivillige og brugere på mange måder. På projektets hovedkontor mistede vi tre gode medarbejdere, som dog alle fik et godt job. Det er godt, at projektet opkvalificerer medarbejderne til gode og velbetalte jobs, men det er ikke rart at miste gode medarbejdere, som projektet har brugt tid og kræfter på at uddanne. I dag har vi på hovedkontoret tre deltidsansatte, en praktisk medhjælper/vagt og en rengøringshjælp samt to frivillige.

Vi har 20 frivillige, som arbejder i lokalområderne med at styrke organisationen dér. Flere af de lokale projektfacilitatorer har fået faste administrative stillinger i forskellige kommunalbestyrelser. De er stadig

tilknyttet projektet på frivillig basis ved siden af deres ordinære jobs. Derudover har vi 40 andre frivillige, der medvirker i bestyrelsesarbejdet lokalt.

Styrkelse af Socialt Partnerskabsnetværk

Den nye situation gav mange nye udfordringer lokalt. Ca. 60% af tidligere Spare- og Lånegrupper eksisterer stadig, mens de resterende 40% valgte at dele opsparingen og lukke grupperne. Samtidig er der kommet flere nye medlemmer, som er interesserede i at etablere nye Spare- og Lånegrupper og være en del af projektet.

Alle ni lokalområder har afholdt de årlige generalforsamlinger, hvor der blev diskuteret organisationens overlevelse og fremtid. Alle betragter NTS som en vigtig organisation, der er med til at skabe viden, samarbejde og lokal udvikling.

Det er blevet diskuteret, om man bør indføre et passende medlemskontingent for at finansiere organisationens aktiviteter. Det viser sig at være meget vanskeligt at opkræve et kontingent, selv om man er blevet enige om at indføre det. Det er kun lykkedes i ét lokalområde at opkræve 95.000 tugrik (250 kr.). Pengene er blevet brugt til at gennemføre lokale aktiviteter.

Det viser sig også, at det er lettere at opkræve penge til konkrete aktiviteter. Nogle af de lokale akti-

viteter er gennemført ved hjælp af samfinansiering af medlemsbidrag og projektmidler. Organisationen har stadig 1400 medlemmer på landsbasis. Projektet har organiseret en erfaringsudvekslingsworkshop i hovedstaden for de lokale frivillige og ledere af NTS. Alle udtrykte deres glæde over, at projektet fortsætter, selv om midlerne er små, og de vil gøre en indsats for at fortsætte aktiviteterne uforstyrret. Af deres rapporter fremgår det, at der foregår mange aktiviteter lokalt. De arbejder også for at synliggøre organisationen via sociale medier som Facebook. NTS har en facebook-gruppe, men desværre er det de færreste, der har eller kan bruge computer. Men man er optimistisk omkring at kunne tiltrække flere yngre medlemmer, så der kan komme mere liv i debatten gennem de sociale medier.

Spare- og Lånekooperativ

NNTS' Spare- og Lånekooperativet, der er et resultat af projektet *Styrkelse af Partnerskabsnetværk i Mongoliet*, startede sit virke i henhold til en tilladelse af 21. oktober 2014 udstedt af regeringens Finansielle Reguleringskomité (FRC). Da projektets finansiering fra CISU ophørte i 2016 havde kooperativet 67 medlemmer. I slutningen af 2017 havde kooperativet 94 medlemmer. Kooperativet har et livligt aktivitetsniveau. Aktiverne er dog ikke så store, og man kan kun låne mindre beløb ud. Der tilbydes flere finansielle produkter: lån, opsparing, børneopsparing og rejseopsparing.

Kooperativet har en bestyrelse på fem medlemmer. Desuden er der valgt en lånekomité på fem med-

lemmer og en tilsynscommité på tre medlemmer. Der afholdes bestyrelsesmøde en gang om måneden.

FRC har mulighed for at foretage stikprøvekontrol ved udvalgte kooperativer. I 2017 blev NNTS udvalgt til sådanne kontrolbesøg, hvor alt i kooperativet blev kontrolleret. På baggrund af kontrolbesøgene og gennemgang af regnskab og øvrige dokumenter fik NNTS fornyet og forlænget den officielle tilladelse til at drive et kooperativ.

Siden sin etablering har kooperativet ydet 110 mio. tugrik (ca. 275.175 kr.) i lån til sine medlemmer og har opsparet ca. 57 mio. tugrik (ca. 144.300 kr.). Medlemmer med små virksomheder udtrykker stor glæde ved kooperativet: hurtig sagsbehandling, lån udbetales uden større bureaukrati, ingen aldersdiskrimination, og man føler sig velkommen. Der er i alt bevilget 61 lån.

Ifølge NNTS vil muligheden for at blive selvbåren kræve endnu 2 års aktivt virke og en tredobling af antallet af medlemmer, som hver har en opsparring på ca. 700.000-800.000 tugrik (ca. 1.700-2.000 kr.). Ifølge de mongolske regler på området må kooperativerne ikke lave annoncer eller reklamer, der lokker flere til at være medlemmer af kooperativet. Men vi håber, at kooperativet kan tiltrække flere af vores NTS-medlemmer, der driver forretning, til at være medlemmer af kooperativet, ligesom vi håber, at vores gode arbejdsresultater kan øge interessen.

Projektet Ayyas

I 2017 har projektet stået stille, men fortsætter igen i 2018 med mindre justeringer. Projektet startede i 2008, men de fem studerende, der var omfattet af projektet det første år er fejlagtigt ikke medtaget i de senere årsberetninger. Projektet har siden 2008 omfattet i alt 95 studerende, som har modtaget enten

Status 2017 på støtteprojekter m.v.

Dansk Mongolsk Selskab administrerer følgende bankkonti for tilknyttede fonde og støtteforeninger samt projektkonti:

		2016	2017
Børnefond			
Nordea ultimo	konto 7555 575 240	437.691	199.652¹⁾
Gadebørn i Mongoliet			
Nordea ultimo	konto 7560 645 818	135.152	39.068²⁾
Administrationskonto vedr. projekter			
Nordea ultimo	konto 8966 659 581	24.203	19.191
Projekt NTS 2012-16			
Nordea ultimo	konto 6447 246 714	151.496	0³⁾
Fast ejendom, lokaler i Ulaanbaatar			
erhvervet i 2004		404.278	404.278

1) Bestyrelsen har bevilget 532.000 kr. til et udfasningsprojekt for *Social Partnership Network* i årene 2017 og 2018. Der er i 2017 overført 45.540 USD til projektet ved et træk på 312.254 kr. på Børnefonden.

2) Til medfinansiering af udfasningsprojektet er der overført 95.753 kr. til Børnefonden.

3) Projekt *Social Partnership Network* er afsluttet pr. 1. december 2016, regnskabet 2012-16 er afsluttet og tilgået CISU til endelig godkendelse.

uddannelseslån/kombineret uddannelseslån og støtte eller fuld støtte fra Dæhnfeldt-fonden. Mange af dem har afsluttet deres uddannelser og er kommet i arbejde som læger, ingeniører, tolke, socialarbejdere, regnskabsmedarbejdere, musikere m.m. Den økonomiske håndsrækning har løftet de unge fra socialt udsatte familier ud af fattigdommen og givet dem muligheden for at

udfolde deres talenter. Mange har givet udtryk for deres store taknemmelighed.

Gennem de seneste år er der beklageligvis dukket flere sager op om manglende tilbagebetaling af uddannelseslån, hvilket bl.a. skyldes sygdom eller dødsfald i familierne.

Bestyrelsen

Det samlede antal studerende i projekt »Ayyas«

	Uddannelseslån	Uddannelsesstøtte	Uddannelseslån og -støtte	Samlet antal
2008	3	2		5
2009	14	7	2	23
2010	8	7	3	18
2011	5	3	5	13
2012	2	1	2	5
2013	3	3	2	8
2014	6	3		9
2015	4	5	1	10
2016	1	3		4
I alt	43	32	15	95

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- Medlemsmøde 143

Lørdag den 24. februar kl. 15-23

Spejdercenter CPH

Wagnersvej 33, 2450 København SV

**Ordinær
generalforsamling**

Dagsorden

1. Valg af dirigent.
2. Formanden og bestyrelsens beretning om selskabets aktiviteter i 2017.
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab for 2017.
4. Fastsættelse af kontingent for 2019.
Bestyrelsen foreslår uændret konting.
5. Valg af bestyrelsesmedlemmer.
På valg er: **Anita Garbers, Michael Haslund-Christensen, Jan Koed, Henrik Madsen, Henrik Bo Thrane**
Alle er villige til genvalg.
Ikke på valg er:
Elisabeth Victoria Friis, Bettina Gram, Lars Højer, Bulgan Njama
6. Valg af suppleanter.
På valg er: **Ann Fenger Benwell, Chalotte Vad**
7. Valg af revisor.
På valg er: **Povl Anker Andersen**
8. Indkomne forslag.
9. Eventuelt.

Ørnejæernes land

Ca. kl. **16.30** viser den kendte fotograf og Mongoliet-fan **Søren Zeuth** billeder fra sin rejse til den fjerntliggende mongolske provins Bayan-Ölgii, hvor kasakherne stadig holder deres traditionelle ørnejagt i hævd.

Tsagaan Sar

Mongolernes månenytår falder i år den 16. februar, som er første dag i Jord-Hundens år. Den traditionsrige fest fejres over flere dage i Mongoliet. Også i år fejrer vi Tsagaan Sar sammen med mange af de herboende mongoler. Den mongolske sanger **Tamir** leverer

Jord-Hundens år

16. februar 2018

5. februar 2019

musik og sang afvekslende med anden underholdning. Til middagen vil der blive serveret ægte håndlavede *buzz*, indbagte kødboller. Festen starter ca. kl. **17.30**.

Har du et forslag til et festligt indslag i løbet af aftenen, er du velkommen til at sende en mail.

Prisen for deltagelse i festen er **250 kr.** pr. deltager. Vin og øl vil kunne købes på stedet eller medbringes. For mongolske studerende er prisen **100 kr.** Børn deltager gratis. Gæster uden medlemskab er meget velkomne til at deltage. Tag gerne jeres dell på!

Tilmelding er obligatorisk og sker ved senest **lørdag den 17. februar** at indbetale det aktuelle beløb på konto i Danske Bank 1551-7841582 eller på MobilePay 2342 1128 (Jan Koed). Husk at skrive navnet på deltager(ne) og evt. antal børn og mærk indbetalingen *Tsagaan Sar*.

Efter forudgående aftale med Jan Koed jk@cadaid.dk kan der betales kontant eller med MobilePay ved indgangen.

*Fra sidste års fejring af Tsagaan Sar i Bispebjerg Kulturcenter.
Foto: Jan Koed*

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby